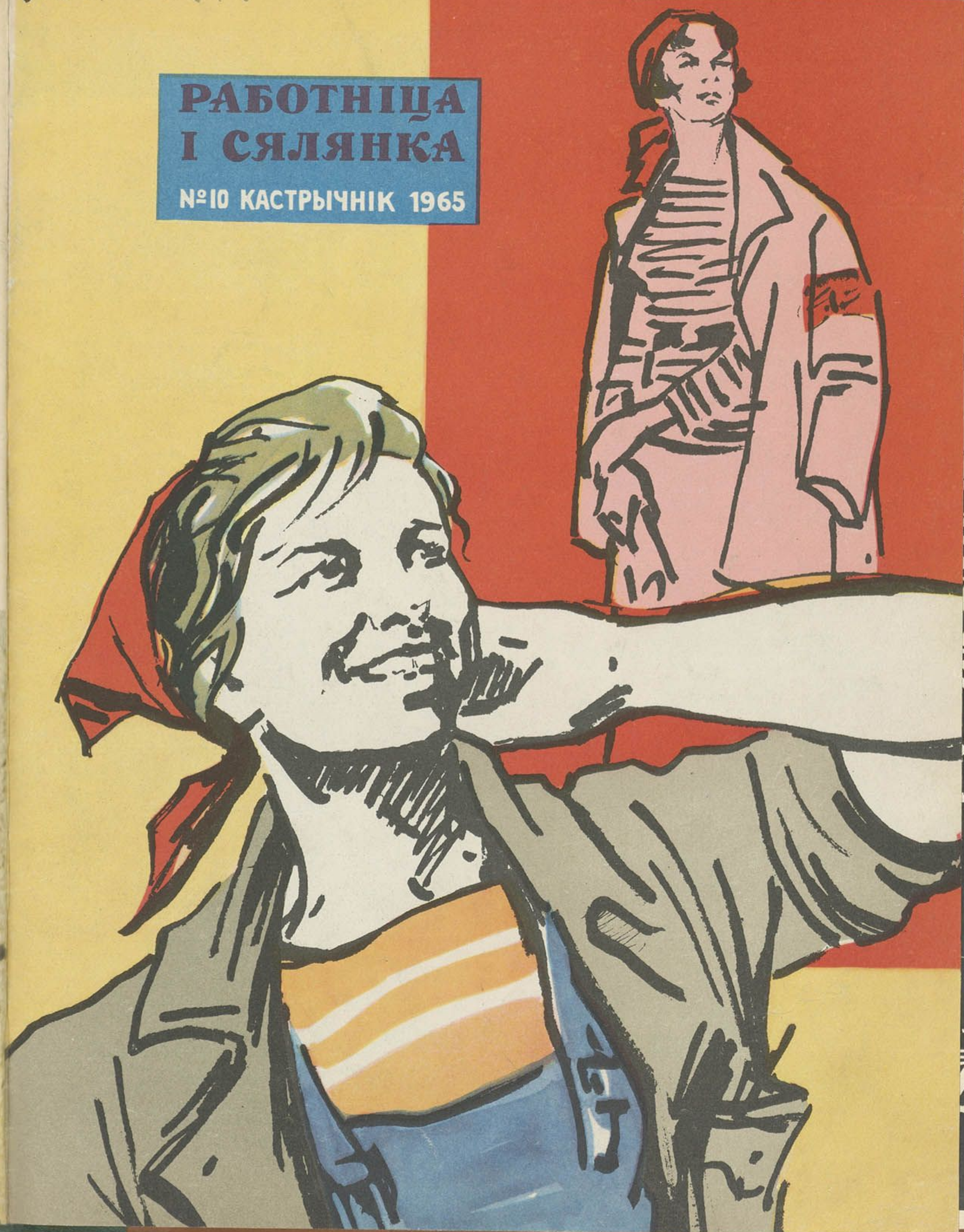
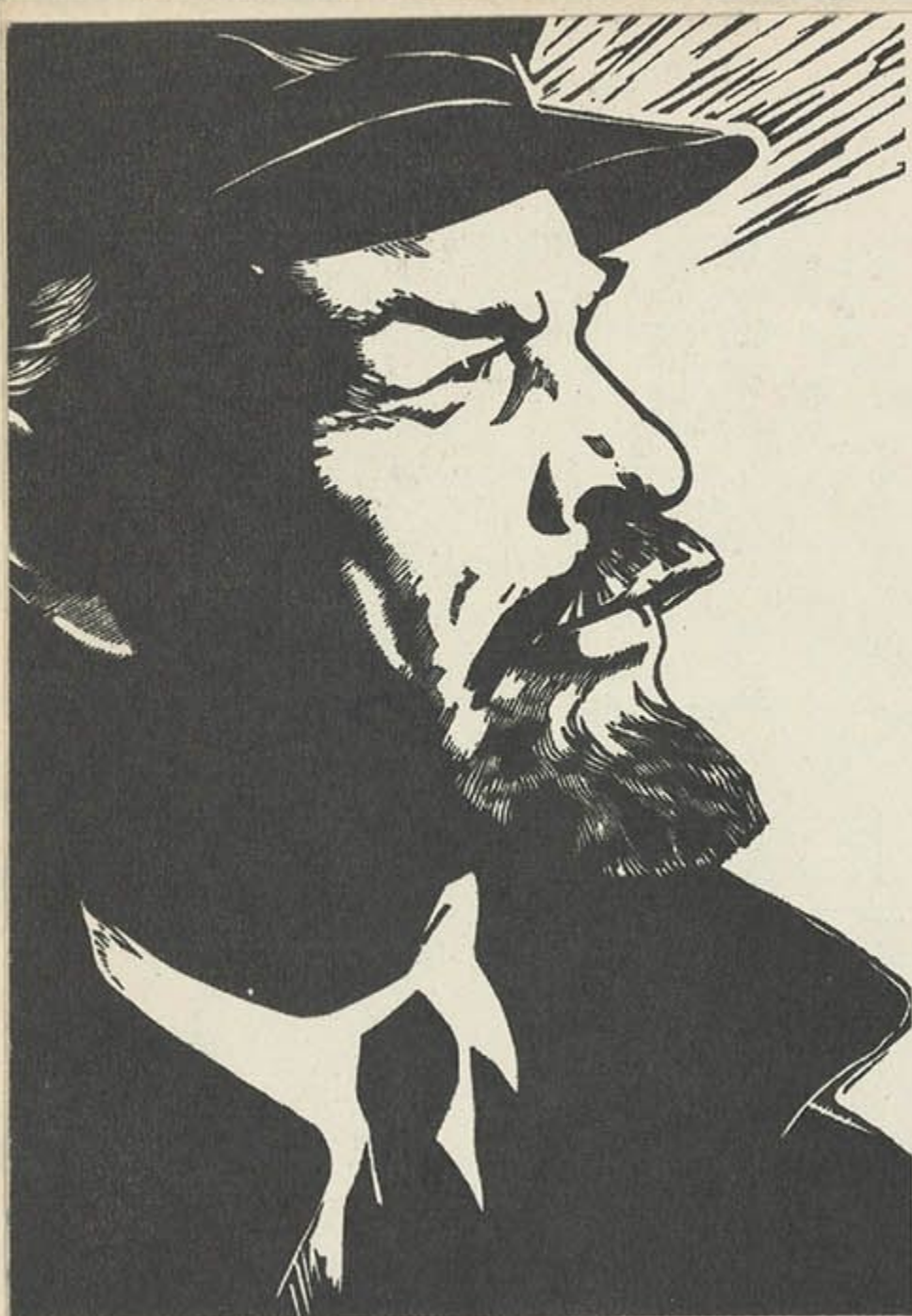

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№10 КАСТРЫЧНІК 1965

Усё, што ёсць у нас дарагога, што прынёс людзям Кастрычнік, што далі табе, жанчына, рэвалюцыя і Савецкая ўлада, звязана з імем гэтага чалавека, з імем Ільіча...

ЯК вялікае свята ўваходзіць у наш дом, у нашу краіну яшчэ адна гадавіна Вялікага Кастрычніка. Гэты дзень ведаюць і любяць у нас усе — ад малага да вялікага. Чакаюць яго, рыхтуюцца да яго. Газеты напоўнены радаснымі паведамленнямі аб працоўных подзвігах рабочых і калгаснікаў, рапартуюць фабрыкі і заводы аб датэрміновым выкананні планаў, калгасы паведамляюць аб звышпланавым продажу дзяржаве сельскагаспадарчай прадукцыі.

Так ужо вядзецца ў нас — сустракаць свята працоўнымі падарункамі, ад душы весяліцца, успамінаць слаўныя справы. І мы хочам сёння запрасіць усіх жанчын, якія разгорнуць гэты часопіс, прыняць удзел у сардэчнай размове пра тую вялікую падзею, якая адбылася ў жыцці нашай краіны 48 гадоў назад. Размова пойдзе душэўная. І няхай будуць сярод нас жанчыны самых розных узростаў, самых розных прафесій, характараў, звычак, кожнай можна задаць адно і тое ж пытанне:

— Ты і Кастрычнік... Што даў табе гэты дзень? Хто ты сёння? І як склаўся б твой лёс, каб не прагучаў залп «Аўроры» на берагах Нявы, які вырашыў лёс краіны.

І першае слова ў нашай сённяшняй размове належыць табе, самая старэйшая, самая паважаная сярод нас, табе, чые валасы пабялілі час, а пражытыя гады пакінулі на твары свой след: па кожнай маршчынцы, як па кнізе гісторыі, можна прачытаць адну

ТЫ І КАСТРЬ

падзею за другой. Раскажы ж нам усім, што азначае першая твая баразна-маршчынка, калі, у якія гады лягла яна на твар?

Мо яшчэ тады, калі зусім маладзенькай дзяўчынай батрачыла ты на кулака, ці прыслужвала пану? А мо, калі з раніцы да вечара гнула спіну на саматужнай фабрыцы, а потым, перабіраючы ў руках запрацаваныя капейкі, пакутліва думала — як пражыць? Як звесці канцы з канцамі, як пракарміць дзяцей, апрадуць іх, заплаціць гаспадару за кватэру.

Магчыма, яшчэ ў тыя далёкія гады на падпольных сходках ці маёўках ты ўпершыню пачула гэтае гордае і прыгожае слова — рэвалюцыя. І, пэўна, сама, чым магла, як умела, набліжала той дзень, які сёлета ў сорок восьмы раз святкуеш ты разам з усёй краінай.

Ты многае памятаеш, жанчына з сівой галавой... І калі ты пачнеш свой расказ, твае вясёлыя і гаваркія ўнукі, якія, безумоўна, лепш за цябе

разбіраюцца ў праблемах пакалення космасу, на хвіліну змоўкнуць, прыціхнуць, задумаюцца.

Што ж, няхай пачуюць яны ўсё. Раскажы, чым быў для цябе ў тваім дзяцінстве прасты, звычайны буквар. Як марыла ты, як хацела вучыцца, з якой зайдзрасцю пазірала ўслед прыгожа прыбраным гімназісткам, дочкам багаццяў, як выцірала ўпотае слёзы. І як выпяваў у тваёй душы той самы вялікі і свяшчэнны гнеў, што, памножаны на мільёны мільёнаў у душах прыгнечаных людзей, стаў выбухам, стаў рэвалюцыяй.

Раскажы ім і пра першыя гады Савецкай улады, калі партыя камуністаў заклікала працоўных рашуча адстойваць заваёвы Кастрычніка. Табе варта толькі ўспомніць пра тыя гады, і зноў маладымі робяцца твае вочы. Рамантыка? Так, была яна. Але была

і складаная, суровая барацьба, ламалася ўсё старое. Нараджаўся новы свет, новы светапогляд, новы характар чалавека. Не, не проста было ўсё гэта здзейсніць, няхай не думайце так маладыя. Але ты, жанчына, ты, прастая работніца, сялянка, і ў тыя гады падставіла свае плечы, сабрала ў кам'як усю сваю энергію — і беззапаветна аддала сябе новаму ладу жыцця.

Слаўная дачка Савецкай краіны, жанчына ў чырвонай касынцы, ты ішла ў лікбезы, на будоўлі, у першыя камуны, каб замацаваць заваёвы свае рэспублікі. Гэта ты прайшла потым па новабудоўлях першых пяцігодак, твае словы пераканаўча гучалі на сходах беднаты, заклікаючы арганізоўвацца ў калгасы, гэта ў цябе стралялі кулакі з абрэзаў...

Як прыгожа, як імкліва ты ішла па жыцці! Ніхто не здолеў зламаць тваёй волі, тваёй сілы. Памятаеш, як ты падымала руку, галасуючы за свае правы, запісаныя ў Канстытуцыі. Ты ўсё пераадолела. Гэта ты і твае сяброўкі атрымалі першыя дыпламы інжынера, урача, настаўніка. Вы ішлі туды, куды пасылала вас Камуністычная партыя.

Адгучала твая маладосць. Адгучала не званочкамі, а тысячамі фабрычных і заводскіх гудкоў, шумам каласоў на шырокіх палетках, гулам новых узведзеных табой гарадоў, калгасаў і саўгасаў. Першая ў свеце краіна рабочых і сялян мужнела, мацнела.

Няхай з валасоў тваіх не здзімхнуць попелу, няхай маршчынкі, што перакролі твар, не разгладзіць самым пяшчотным дотыкам рук, — усё, за што ты змагалася, перамагло. І не глядзі са смуткам на суседку, што сядзіць з табой побач за нашым сталом — у модным касцюме, з прыгожай прычоскай. І гэтая жанчына ўжо немаладая, яна таксама памятае цяжкія гады будаўніцтва сацыялізма ў нашай краіне, калі ёй у 18 гадоў даводзілася шмат працаваць і мець... адну паркалёвую сукенку, атрымліваць хлеб па картках і грукаць драўлянымі чаравікамі па тых самых дарогах, дзе ўнучка твая дробна цокае абцасікамі-цвічкамі.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНІЦА № 10
І СЯЛЯНКА

КАСТРЫЧНИК
1965

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ СОРАК ПЕРШЫ

Не дакарай яе за тое, што яна раз любіць прыгожа апрануцца, што яна часам хоча «паспрачацца» ў гэтым з юнацтвам.

Ты ж памятаеш, як яна попел з тваімі сынамі стаяла на смерць у цяжкія пакутлівыя гады Вялікай Айчыннай вайны. Яна сваёй крывёю абараняла здабыткі Вялікага Кастрычніка. І, відаць, са сціпласці не надзела сёння ордэны і медалі, якімі ўзнагародзіла яе краіна за ратны подзвіг.

Быць чалавекам, роўным сярод роўных, падзяляць з усімі сваёй краінай яе лёс, яе радасці і нягоды, адчуваць сваю адказнасць — вось першая і самая вялікая заваёва, якую дала людзям працы, табе, жанчына, Кастрычніцкая рэвалюцыя.

Задумайся на хвілінку над гэтымі словамі і, каб зразумець іх глыбей, успомні яшчэ раз адну старую і некалі вядомую ўсім прымаўку: «Бабская дарога — ад печы да парога». Тысячагоддзямі жыла гэтая прымаўка на нашай зямлі, і была яна як прысуд, як знявага ўсёй чалавечай вартасці жанчыны, як пакорлівае прызнанне яе непаўнаценнасці. Мы не будзем прыводзіць лічбы, не будзем нават называць імёны тых жанчын, якімі сёння ганарыцца наша краіна. Аб гэтым прынята гаварыць больш за ўсё напярэдадні нашага жаночага свята — 8 сакавіка. А сёння мы проста разам з вамі азірнемся вакол сябе. У кожным заводскім цэху, у кожнай сельскагаспадарчай арцелі ў ліку самых паважаных людзей назавуць дзесяткі жаночых імёнаў. Сярод лепшых медыкаў — жанчыны, сярод лепшых педагогаў — жанчыны, сярод людзей самых розных спецыяльнасцей і прафесій — жанчыны, жанчыны і жанчыны. У кожнай справе, на кожным адказным участку: у будаўніцтве, у навуцы, у вытворчасці і ў сельскай гаспадарцы.

Вось яно тое, што называецца быць чалавекам, што з першых дзён рэвалюцыі адчула і зразумела ты, самая старэйшая сярод нас, за што змагаліся, чым даражылі вы, жанчыны, якія прайшлі дарогамі фронту і тылу, жанчыны, якія разам з мужамі і братамі ўздымалі сваю краіну з попелу і руін у гады пасляваеннага будаўніцтва. На вашу долю выпала нямала суровых дзён, нягод і нястач, але з чым можна параўнаць тое вялікае шчасце, калі вы ўспамінаеце пройдзены шлях, калі бачыце сённяшні дзень, створаны вашымі рукамі.

Сённяшні дзень. Пачакайце, а ці не сам ён прыйшоў на нашу размову ў абліччы васьмі гэтай дзяўчыны, што сядзіць з намі побач і так шчасліва і так бестурботна ўсміхаецца ўсім нам. Хто ты, наша маладая гасця? Пэўна, гэта ты, тая дзяўчына, што спяшаецца

раніцой на фабрыку, завод, на ферму або ў інстытут.

Ты ўся свецішся шчасцем маладосці, і нездарма табе прысвячаюць паэты свае лепшыя радкі, нездарма дораць кампазітары песні. А ці ведаеш ты, якой цаной заваявана яно, тваё шчасце? Павінна ведаць! Павінна памятаць, што гэта яна, Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя, прынесла табе і сённяшні дзень шчасця і заўтрашні. Бо адным з першых законаў Савецкай улады быў закон аб поўным раўнапраўі жанчын з мужчынамі. Бо адным з найвялікшых клопатаў Савецкай улады быў клопат пра жанчыну-маці, пра тваю маці, якая ўзгадвала цябе, і пра цябе самую, бо хутка і ты дасі жыццё яшчэ аднаму чалавеку на зямлі.

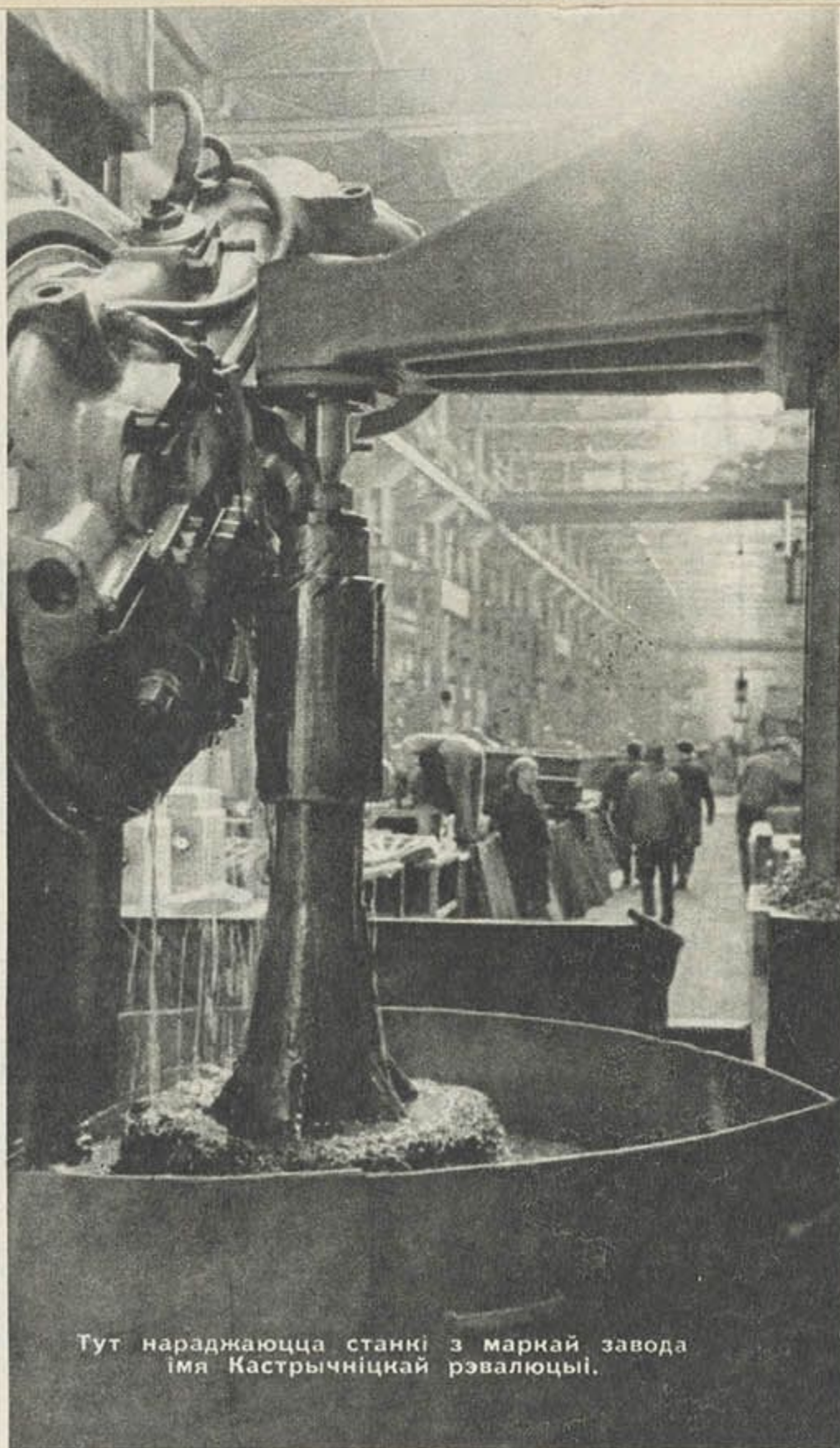
Мы зноў не будзем называць лічбы. Мы толькі папросім вас у думках агарнуць усё, што дае краіна дзецям. Яслі і сады, школы і палатцы, кнігі і цацкі... Але і гэта, скажаце вы, яшчэ не самае галоўнае. І мы згодзімся з вамі, бо самае галоўнае, самае дарагое, што дае наша краіна, Савецкая ўлада дзецям, — гэта простая ўпэўненасць іх бацькоў у заўтрашнім дні. Упэўненасць у тым, што ніколі яны не застануцца без працы, без цвёрдага заробку, што і дзеці іх не зведаюць ні нястачы, ні бязпраўя, што не будуць яны пазбаўлены ўсіх найвялікшых здабыткаў чалавечай культуры. А карацей кажучы, што дзеці атрымаюць добрае выхаванне і адукацыю. Пэўна, і ў іх, нашых дзяцей, будуць свае складаныя і сур'ёзныя задачы, і ім давядзецца многа папрацаваць, не шкадуючы ні сіл, ні энергіі, каб завяршыць тое, што пачынала пакаленне бацькоў. Але заўсёды, у кожным зямным і касмічным кроку, у кожнай радасці і трывозе з імі будзе Радзіма. Наша Радзіма, тая, якую ўсе мы маем поўнае права ганарыцца.

Ганарыцца за тое, што першай у свеце здзейсніла яна рэвалюцыю. За тое, што адстаяла свет ад фашысцкай нечысці і зараз ідзе ў першых радах барацьбы за мір, што здолела не толькі аднавіць разбураную вайной гаспадарку краіны, а і зрабіць крок наперад, за тое, што першая ўзняла чалавека ў космас, што на сцягах сваіх заўсёды пісала гордыя лозунгі: Свабода, Роўнасць, Брацтва. Для працоўных усяго свету гучаць гэтыя лозунгі як сімвал надзеі і веры. А мы, савецкія жанчыны, чытаем яшчэ ў іх і свой асаблівы, вялікі і глыбокі сэнс. Бо Свабоду, Роўнасць і Брацтва, права «чалавекам звацца» і права быць шчаслівым чалавекам дала жанчыне толькі яна, толькі Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя.

Вось і закончылі мы нашу з вамі перадсвяточную размову. Не будзем затрымліваць вас, ведаем, што гаспадыням трэба рыхтавацца да свята. Каб стол быў багаты і каб сабралася за ім уся сям'я, каб у келіхах пералівалася шампанскае і першы тост прагучаў за нашу Рэвалюцыю, за Вялікі Кастрычнік. І няхай гэты тост скажа сама гаспадыня сям'і. Гэта і права яе і шчасце таксама.

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
Імя У. І. Леніна

Тут нараджаюцца станкі з маркай завода імя Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Я не ведаю, які дзень выдасца ў Мінску 7 лістапада. Можа, як летась, навісне над горадам нізкае, пахмурнае неба, можа халодны, калючы вецер будзе кідаць у твар дробныя крупы снегу. Але я ведаю пэўна: дзень той будзе святочны. І тыя нізкія хмары, і пранізлівы лістападаўскі вецер, і магчымы недарэчны ранні снег адступяць перад полымем чырвоных сцягоў, перад гromaм аркестраў, перад радаснымі ўсмешкамі тысяч шчаслівых мінчан, якія выйдуць на Цэнтральную плошчу ў гэты дзень—дзень нашага нараджэння. А ў дзень нараджэння прынята азёрнуцца назад, на пройдзены шлях, падвесці

рахункі здзейсненаму, прыгадаць тое, з чаго мы пачыналі.

...У дарэвалюцыйным Мінску, на былой Ляхаўцы, тулілася прыватная металічная майстэрня... Што гэта было за прадпрыемства, можна меркаваць па такіх лічбах і фактах: працавала тут каля дзесяці рабочых, а ўся вытворчая магутнасць вымяралася адной конскай сілай, прытым натуральнай—вентылятар маленечкай вагранкі прыводзіўся ў рух якім-небудзь Кампанам ці Гнедым.

Пасля вызвалення Мінска ад белапалыкаў не было ў майстэрні і таго: засталася адна будыніна. У ёй і пачаў асталёўвацца першы ў нашай сталіцы, ды, пэўна, і ў рэспубліцы металапрацоўчы за-

вод. Не было нічога—ні рухавіка, ні станкоў, ні металу. Але былі энтузіясты, былі людзі, акрыленыя Кастрычнікам. І верылі яны, што будзе завод. І далі гэтаму будучаму заводу гучнае, магутнае імя—«Энергія»...

А цяпер я хаджу па велізарнай тэрыторыі, па цэхах завода імя Кастрычніцкай рэвалюцыі, які вырас на тым месцы, дзе калісьці была тая саматужная майстэрня, і думаю... Некалі рабочыя «Энергіі» ўрачыста адзначалі пуск першай вагранкі ўсяго на чатыры тоны, а цяпер тут—велізарны, магутны ліцейны цэх. Некалі выклікаў захапленне адзіны маласільны кран—цяпер жа іх на заводзе дзесяткі, сярод іх магутныя маставыя, якія, нібы пушынку, падымаюць шматтонныя глыбы-станіны. Дваццаць чатыры просценькія свідравальныя станкі былі зроблены на «Энергіі» ў 1928 годзе. А ці варта лічыць цяпер? Ці не дастаткова сказаць, што сёння завод імя Кастрычніцкай рэвалюцыі поўнаасцю забяспечвае патрэбы ўсёй савецкай прамысловасці ў прадоўжна-апрацоўчых станках сярэдняга памеру. Станкі з маркай завода шырока вядомы ў Венгрыі, Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, Балгарыі, Румыніі, Індыі. Больш таго, мінскія станкі з ахвотай набываюць прамыслоўцы такіх развітых капіталістычных краін, як Англія, Францыя, ФРГ, Фінляндыя, Швецыя, Аўстрыя.

А канструктары, інжынеры, рабочыя завода не спыняюць пошукаў. Іх творчая думка сягае далёка наперад—ствараць машыны, якія будуць самастойна апрацоўваць тую ці іншую дэталю, выконваць тую ці іншую аперацыю. Такія «разумныя» станкі (з праграмным кіраваннем) ужо ствараюцца на заводзе. А далей—новыя перспектывы. Калектыў жыве дэвізам: тое, што зроблена ў краіне Кастрычніка, імя якога носіць іх завод, павінна быць лепшае ў свеце...

Нялёгка гэта задача—у невялікім допісе раскажаць пра завод і людзей. Пра завод—прасцей. Сёе-тое я ведаю, астатняе можна спытаць у дырэктара завода ці галоўнага інжынера. А пра людзей? Галоўнае—пра каго?

Іх на заводзе каля трох тысяч.

Не ведаю, чым супыніла маю ўвагу гэтая жанчына ў ліцейным цэху. Можа тым, што цэх гэты самы цяжкі на заводзе і таму бачыць тут жанчын нязвычайна? А можа тым стомленым рухам рабочага чалавека, якім яна выцерла з твару пот? Як бы там ні было, але мне захацелася пазнаёміцца менавіта з ёй.

Таццяну Сяргееўну Сянкевіч ведаюць на заводзе, мабыць, усе. Ведаюць таму, што працуе яна тут ужо дваццаць гадоў—можна лічыць, ветэран завода. А яшчэ таму, што работа ў яе доўгі час была дужа прыкметная—шафёр: як-нітак, а ў нас не зусім прызвычаліся бачыць за рулём аўтамабіля жанчыну. А больш за ўсё, пэўна, ведаюць Таццяну Сяргееўну па яе сціплай, стараннай працы ўсе гэтыя дваццаць гадоў. Бо, менавіта, мусіць, адсюль тая пашана і павага, з якой гавораць пра Таццяну Сяргееўну яе таварышы па рабоце. Мне больш раскажалі пра яе яны, чым яна сама пра сябе. Раскажалі не толькі пра яе працу тут, на заводзе. Раскажалі пра яе жыццё, пра яе цяжкі і гераічны лёс—не баюся казаць такія словы...

Ёй было дзевятнаццаць, калі пачалася вайна. Дзяўчына

Кранаўшчыцы Ганна Рабава і Галіна Мацулевіч у абедзены перапынак думаюць не толькі аб «хлебе надзённым».

ТРОЕ З КАСТРЫЧ

рвалася на фронт. Насуперак цяжасцям дабілася прыёму ў вайсковую школу аўтамабілістаў, і неўзабаве яна за рулём — у зенітнай часці дзеючай арміі. Колькі соцень, а можа і тысяч кіламетраў праяхала яна суровых франтавых дарог! Колькі разоў дзяўчына-шафёр рабіла тое, што часам не пад сілу мужчынам! Пра ўсё гэта Таццяна Сяргееўна гаворыць каратка:

— У гады вайны была на фронце...
Пасля вайны трапіла ў Мінск. І хоць ляжаў ён у руі-

варта дадаць, што яна яшчэ — маці траіх дзяцей.

На развітанне я спытаў: — Вы шчаслівая, Таццяна Сяргееўна?

— А чаму ж мне быць нешчаслівай? Маю работу. Маю дзяцей — Ніна і Зіна школьніцы, Ваня яшчэ маленькі. Маю кватэру — з выгодамі, прасторную. Да завода блізка. Дастатак у хаце. Што ж яшчэ трэба чалавеку?

...З Васілём Цімафеевічам Рыжкоўскім пазнаёміўся я ў рамонтна-механічным цэху. Спачатку не з ім самім, а з

шчыкам, слесарам, цяпер — брыгадзірам мантажнікаў.

— Вы лепш пра дзяцей маіх паслухайце, — кажа ён.

І пачынае апавядаць...

Першым, следам за бацькам, прыйшоў на завод Антон. Вывучыўся на фрэзершчыка. Заадно скончыў дзесяць класаў. Служыў у арміі. Адслужыў — зноў прыйшоў на завод. Майстрам у цэху дробных серый працуе. Неўзабаве паявіўся на заводзе і трэці Рыжкоўскі — Міхал. Скончыў восьм класаў — на завод і ўсё. Вучобы, аднак, не кінуў. Вучыўся ў вячэрняй. Пасля заканчэння дзесяцігодкі накіраваў завод яго на вучобу ў політэхнічны інстытут. На трэцім курсе ўжо. Вернецца на завод інжынерам. Гэта ж пасля васьмігодкі прыйшоў да бацькі і братоў і чацвёрты Рыжкоўскі — Аляксандр. Працаваў дэталіроўшчыкам і вучыўся. І праз два гады, як і Міхал, стаў студэнтам таго ж машынабудаўнічага факультэта. Апошняя прыйшла на завод Святлана. Семнаццаты год пайшоў дзяўчыне. Працуе капіроўшчыцай. Вучыцца ў дзесятым класе. І таксама, як і браты, марыць стаць студэнткай.

Ідзе гаворка, а я ўсё лаўлю сябе на тым, што нечага галоўнага Васіль Цімафеевіч мне так і не сказаў. Гаварылі ж пра яго на заводзе:

— На ўвесь Мінск майстар па рамонту вагранак. Было нядаўна: на заводзе імя Кірава вагранка выйшла са строю. Прыйшлі прасіць Васіля Цімафеевіча. Ён там са сваёй брыгадай за суткі зрабіў тое, што іншым на тыдзень хпіла б. І тут, на сваім заводзе, дзе якая нявыкрутка, да яго, да Васіля Цімафеевіча. Ведаюць: майстар на ўсе рукі і не адмовіць.

Дваццаць сем гадоў з пачатку двух пражытых адаў Васіль Цімафеевіч роднаму заводу. За гады працы сваёй атрымаў ён сотні падзяк, грамат, прэмій. Пытаю-

Рыжкоўскія ідуць на завод.

ся, з якой звязаны ў яго самыя лепшыя, самыя дарагія ўспаміны. Васіль Цімафеевіч вымае з шуфлядкі ліст паперы — падзяку Саўнаркома БССР за ўдзел у аднаўленні помніка Уладзіміру Ільчу ў Мінску, што каля Дома ўрада, і прыгадвае:

— Вярнуліся мы ў Мінск, а горад увесь спалены, разбураны. Асабліва самотна, асірацела выглядаў Дом урада без помніка Ільчу. І сталася так, што папрасілі мяне памагчы паставіць помнік зноў. Колькі я тады перахвалываўся! Працаваў так, як, пэўна, ніколі не працаваў. І радаваліся, як дзеці, калі зноў стаў на пастаменце Ленін, выйшаў на трыбуну і нібы гаворыць з намі... Так хараша на душы стала, аж слёзы нагарнуліся. І кожны з нас, пэўна, пакляўся тады моўчкі: сіл не пашкадуем, а адбудуем родны Мінск, завод наш, зробім усё, каб жылося яшчэ лепш...

І Васіль Цімафеевіч, нібы засаромеўшыся гэтага свайго крышачку пафаснага прызнання, змаўкае...

Вось, бадай, і ўсё пра траіх з Кастрычніцкай вуліцы Мінска: пра завод імя Кастрычніцкай рэвалюцыі (гэта, мусіць, нічога, што я кажу пра завод, як пра чалавека), пра звычайных савецкіх людзей — Таццяну Сяргееўну Сянкевіч і Васіля Цімафеевіча — пачынальніка рабочай дынастыі Рыжкоўскіх. Сяджу, пішу гэтыя радкі і думаю, чаму захацелася раска-заць менавіта пра гэтых двух людзей. Здавалася б, няма нічога асаблівага ў лёсе і справах двух рабочых з за-вода імя нашай рэвалюцыі. Звычайны лёс і звычайныя справы. Але ж, мусіць, гэта якраз і хараша, што такія яны, лёс і справы нашых людзей. І велічныя яны, пэўна, гэтай сваёй звычайнасцю.

Хараша думаць пра гэта напярэдадні Кастрычніка...

М. ГІЛЕВІЧ

3

Закончылася змена...

нах, нечым паланіў сэрца дзяўчыны: засталася тут назаўсёды. Уладкавалася працаваць на завод — шафёрам транспартнага цэха. Тут, у Мінску, сустрэла Івана Сянкевіча — таксама шафёра. Неўзабаве пажаніліся. Але руля не пакінула. Трынаццаць гадоў — з сорока пятага па пачатку васьмідзесяціх — круціла баранку. Потым перайшла ў цэх, у ліцейны, таксама па сваёй, механічнай галіне: транспарцёршчыцай. Працуе там і зараз.

— Бачыце, нічога асаблівага ў маім жыцці не было. Жыла, працавала...

І ні слова пра тое, як яна жыла і працавала, пра тое, колькі самаахвярнасці было ў яе жыцці і працы. А ўсё гэта было. Бо вось жа бачу: зіхаціць на грудзях яе значок «Выдатніка сацыялістычнага спорнаўтвара». Ім узнагароджана Таццяна Сяргееўна сёлета, напярэдадні жаночага дня 8 сакавіка.

Што яшчэ сказаць пра транспарцёршчыцу Таццяну Сяргееўну Сянкевіч? Мусіць,

яго фотакарткай на цэхавай Дошцы гонару. Густая сівізна — раней, бачна, валасы былі зусім чорныя. Такія ж павіселыя бровы. Погляд вачэй спакойны, шчыры, крыху засяроджаны. Твар выдаваў чалавека, які шмат пажыў, пабачыў, а галоўнае — папрацаваў: ёсць заўсёды нешта адметнае ў твары чалавека, які шмат працаваў на сваім вяку.

Пасля пазнаёміўся і з ім самім. Васіль Цімафеевіч ахвотна раскаваў пра завод, пра «хлопцаў» са сваёй брыгады мантажнікаў. Расказаць у яго ёсць пра што: прыйшоў на завод дваццаць сем гадоў назад, у 1938 го-дзе.

— Вядома, не параўнаць цяперашні наш завод з даваенным. Рабілі мы і тады станкі, але хіба такія, як цяпер? Ды і колькі тых станкоў рабілі! Штукамі лічылі. А цяпер... Самі ж, пэўна, бачылі?

А пра сябе гаворыць Васіль Цімафеевіч вельмі скупа. Працаваў да вайны кацельшчыкам. У гады вайны быў у партызанах. Пасля зноў вярнуўся на родны за-вод. Зноў працаваў кацель-

Ветэран завода Кан-станцін Аляксандра-віч Гуманоўскі.

КНІЖКА

Ёсць на зямлі гарады, якія не робяць на чалавека, здаецца, ніякага ўражання. Пабудзеш у такім горадзе, паедзеш і ўспомніш потым не многае. Але тое, што запомніцца, застаецца надоўга... Паставы — звычайны, па праўдзе кажучы, мала чым адметны раённы гарадок, з невялікай плошчай у цэнтры, з зялёнымі, падобнымі адна на адну вуліцамі. Гарадок як гарадок. Затое, пэўна, нідзе ў іншым месцы не выпала б вам убачыць гэтулькі рабін, ледзь не ля кожных весніц — ці то маленькае, зусім яшчэ кеалае, ці высокае, пышнае, у сваім святочным уборы дрэва. Нібы сцяжкі, чырванеюць спелыя гронкі. Выпадзе на зямлю першы снег, пакрыюцца галіны інеем, а чырвоныя гронкі яшчэ доўга будуць палымнец над горадам...

Ёсць на свеце людзі, першае знаёмства з якімі не становіцца для вас адкрыццём. Здаецца, дзесьці вы бачылі ўжо

у якім жылі першыя камунары. Глянеш на гэтую фатаграфію і дыхне табе ў твар рамантыка непаўторных гадоў. Няхай недаўгавечнае было жыццё камун, калгасы пераможна прыйшлі ім на змену, але хто можа змецца той след, які пакінулі яны ў псіхалогіі людзей, абудзіўшы першыя парасткі камуністычнай маралі, праклаўшы дарогу аднаму з нашых сённяшніх прынцыпаў: адзін за ўсіх, усе за аднаго.

Адзін за ўсіх... Было і такое. У аднаго камунара памёрла жонка, пакінула сям'ю дзяцей. Малодшаму было тры месяцы. І ў той жа дзень, калі пахавалі камунарку Ульяну, у сям'і Шылавых з'явіўся новы чалавек — гарласты і неспакойны трохмесячны хлопчык Міша. Першы і старэйшы сын. Родны сын. Ад таго дня і па сённяшні.

Яшчэ год — новая аповесць... У вайну Рыпіну Шылаву паставілі дырэктарам аднаго з буйнейшых мяса-малочных саўгасаў Свядлоўскай вобласці. Глыбокі тыл карміў фронт, а саўгас, у які накіравалі камуністку, апошнім часам чамусьці пачаў здаваць.

— Я трапіла туды ў канцы зімы. Трэба было рыхтавацца да сяўбы. Пытаюся: «Дзе трактары, камбайны, дзе сеялкі?» — «У полі», — адказваюць. «Як у полі?» — «Ды вось так, умерзлі і стаяць пад снегам»... Давялося падымаць, як па баявой трывозе, людзей, у люты ўральскі мороз адкопваць машыны, выцягваць іх, рамантаваць.

Чалавек на хвіліну змоўк. І твар чалавека адно за адным узнавіў усе тыя пачуцці, якімі жыў гэты чалавек у даўнія гады. Трывога. Адчай. Потым — стрыманае задавальненне.

— Фронт атрымаў ад нашага саўгаса ўсё, што можна было даць. І нават крыху больш.

...Я не магу, на жаль, сказаць, што і сёння Агрыпіна Мікалаеўна такі ж, як

Што сыграць табе, мама?

Фота Ул. Вяхоткі.

Чырвоная рабіна

такі самы твар, чулі тыя ж самыя словы, знаёміліся з падобнай, а мо нават і больш змястоўнай і яркай біяграфіяй. Але пройдуць дні, вы будзеце вяртацца памяццю да гэтага чалавека, перагортваць у думках яшчэ і яшчэ раз старонкі яго жыцця. І вам адкрыецца ў ім нешта сваё, непаўторнае, і вы здолееце зразумець глыбокі сэнс пройдзеных гэтым чалавекам дарог.

... У Паставах на вуліцы Леніна жыве жанчына, член Камуністычнай партыі з 1919 года, Агрыпіна Мікалаеўна Шылава.

Дарогі, гады, падзеі. Аб іх можна сказаць каротка, так, як расказала мне Агрыпіна Мікалаеўна пры нашай сустрэчы. Можна ўціснуць іх у сем-восем старонак аўтабіяграфіі. А можна кожны год жыцця зрабіць асобнай аповесцю. Кожны з 46 гадоў партыйнага стажу. І першая з тых аповесцей была б пра тое, як у гады рэвалюцыі вясковая бедната стварала свой камітэт і выбрала старшынёй яго бацьку Рыпіны. У той аповесці было б расказана, як родны брат бацькі стаў яго самым заклятым ворагам, як не раз урываўся ён у хату з вясковым кулачком, як пагражаў і як, нарэшце, здзейсніў сваю пагрозу, выдаўшы старшыню камітэта беднаты калчакоўцам. А закончылася б яна, тая першая аповесць, так: дачка загінуўшага старшыні камітэта беднаты ў той жа год звязала свой лёс з рэвалюцыяй. А яшчэ быў бы ў гэтай аповесці лірычны матыў: маладая камуністка Рыпіна сустрэла і пакахала ваеннага камісара Осіпа Шылава, стала яго жонкай.

Другой аповесці можна было б даць назву: «Трактар». Так менавіта называлася камуна, якую арганізавалі ў тыя дні муж і жонка Шылавы. У сямейным альбоме дасюль яшчэ захавалася фатаграфія доўгага будынка, крыху падобнага на барак,

і ў гады юнацтва і сталасці, няўрымслівы, поўны кіпучай энергіі чалавек. Цяпер яна на пенсіі, і трэба сказаць, што даўно і цяжка хварэе. Але з якой мужнасцю пераадоўвае яна сваю хваробу, як сапраўды стойка, па-бальшавіцку змагаецца з цяжасцю.

А ў жыцця свае законы. Мінаюць адны падзеі, прыходзяць ім на змену другія, згасае адно пакаленне, падростае другое. А на рабіне ўвосень штогод спеюць чырвоныя плады...

Камандзіроўка ў Паставы была задумана з пэўнай мэтай. Хацелася не толькі расказаць пра жанчыну, якая на зары Савецкай улады звязала сваё жыццё з партыяй, але і паглядзець, паразважаць: якія ж рысы свайго рэвалюцыйнага характару, якія традыцыі перадала яна сённяшняму пакаленню, перадала дзецям. Каб дзеці ажывілі іх у яе ўнуках, а ўнукі — у праўнуках. Каб тое, што ўнесла ў характар чалавека Кастрычніцкая рэвалюцыя, жыло вечна і нязменна.

Міхаіла Шылава мне не давялося пабачыць. Ён жыве далёка, у Свядлоўскай вобласці, працуе калгасным камбайнерам. Таксама, як і маці, — член партыі. Людзі паважаюць яго за працу, за добры лад у сям'і. І кожнае яго пісьмо да маці поўна любові, павагі і клопатаў. Углядаюся ў фатаграфію. Бачу шчыры адкрыты твар, жывыя, усё яшчэ гарэзлівыя вочы чалавека, якому ўжо за сорок, і думаю: так, камунарка Ульяна не магла б дакараць Рыпіну Мікалаеўну за сына. Хорошым стаў чалавекам маленькі камунар Міша. Прыёмная маці за яго спакойная.

А малодшы, ужо свой, — Генадзь, жыве ў Паставах усяго некалькі гадоў. Спыніце на вуліцы першага прахожца і назавіце прозвішча Шылава, і вы ўбачыце — яго тут ведаюць

усе. Хто знаёмы з урачом-рэнтгенолагам Генадзем Осіпавічам, хто з яго жонкай — настаўніцай школы-інтэрната Галінай Васільеўнай.

Генадзь таксама камуніст. Знаёмства з гэтым чалавекам, са звычайным, як ён сам сябе называе, «правінцыяльным» урачом, нечакана ўзбагаціла ўсе мае ўяўленні аб вобразе нашага сучасніка.

Сказаць толькі, што гэта чалавек высока інтэлігентны, было б вельмі і вельмі мала. Розная, урэшце, бывае інтэлігентнасць. Ёсць людзі, якія любяць і ўмеюць разважаць аб праблемах літаратуры, філасофіі, захапляюцца класічнай музыкай і паціху адгароджваюць сябе высокай «інтэлектуальнай сцяной» ад рэальнага жыцця, ад простых чалавечых пакут і радасцей. Генадзь Осіпавіч таксама многа чытае, многа ведае, а ў вольную часіну бярэ ў рукі скрыпку. Але, калі ў практыцы ўрача-рэнтгенолага трапляецца «цяжкі» выпадак, калі трэба дасканала даследаваць хворага, ён, не задумваючыся, здымае ахоўныя пальчаткі і, рызыкуючы падвергнуць сябе абпраменьванню, робіць сваю справу. Лічыць, што інакш нельга. І гэта яшчэ не ўсё. Ёсць у яго глыбокі клопат: лічыць ён, што ніводзін урач не можа, не мае права заснуць спакойна, пакуль існуе на зямлі такая хвароба — рак. І ён сам думае, шукае, праводзіць эксперыменты і гатовы ў любую хвіліну аддаць праблему выратавання чалавека ад рака сваё жыццё.

І мне здалася: і ў гэтым вось ён, след жыцця бацькоў, характар якіх гартавала рэвалюцыя, і ў гэтым яна, жывая, неўміручая, вечна дзейсная сувязь пакаленняў...

А яшчэ я зайшла ў школу-інтэрнат, каб паслухаць, што раскажуць людзі пра трэцяга члена сям'і Шылавых — пра Галіну Васільеўну. Усё, што я пачула там, цяпер ужо не магло быць для мяне нечаканасцю. Гэта быў працяг усё той жа лініі жыцця, пачатак якой быў пакладзены «родапачынальніцай» сям'і Шылавых — Агрыпінай Мікалаеўнай, калі ноччу і днём

з маленькім браўнінгам — дарогі ў той час кішэлі недабітымі белякамі і кулачком — ездзіла яна на прадразвёрстку, на расчыстку чыгуначных пудей, а потым выцягвала, забываючыся аб сабе, аб сям'і, аб дзецях, з умерзлай зямлі машыны... У настаўніцы Галіны Васільеўны — і зброя, і клопат іншыя. Што ж, для кожнага часу — свая песня. Але калі арганізавалася школа-інтэрнат, калі трэба было цэлымі суткамі не выходзіць з яе, калі неабходна было прыняць дзяцей, якія толькі што пакінулі родны дом, і акружыць іх цеплынёй і ўвагай, Галіна Васільеўна таксама забывалася і пра свой дом і пра сваіх уласных дзяцей.

... Старэйшы сын — калгасны механізатар. Малодшы — урач. Нявестка — педагог. І хочацца думаць, што нават у выбары прафесій дзецьмі Шылавых, у другога пакалення камуністаў ёсць водгук тых праблем, тых задач, якія ставіліся нашай рэвалюцыяй у першыя гады Савецкай улады. Даць сельскай гаспадарцы выдатную тэхніку. Даць народу адукацыю. Клапаціцца аб ахове яго здароўя. Камуна, лікбез, першыя медпункты на сяле...

Колер пладоў тваіх, рабіна, нязменны. Ён будзе вечна чырвоны.

А. УЛАДЗІМІРАВА

Галіна Васільеўна на сваім баявым пасту — на ўроку ў 6-м класе.

Вось яна, сям'я А. М. Шылавай. Дзеці, унукі...

А. І. Платонаў. «Аўрора».

ЛЯ ЗІМНЯГА

(З рамана Міх. Слонімскага «Лайровы»)

Ужо ад самага рання гэтага ветранага асенняга дня пачаў выконвацца стратэгічны план Леніна, план узброенага паўстання і захопу ўлады. Умельныя майстры рэвалюцыі бралі жыццё горада ў свае рукі. Матросы, салдаты, рабочыя праганялі юнкераў з электрастанцыі, тэлеграфа, тэлефоннай станцыі, вакзалаў і ўсюды ставілі сваю ахову. У рэвалюцыйных палках чакалі загаду гатовыя да выступлення роты. Атрады Чырвонай гвардыі авалодалі заводамі. І вось усё рушыла ў паход.

Роты Паўлаўскага, Кексгольмскага і іншых палкоў ачаплялі Зімні палац, дзе засеў Часовы ўрад. Матросы Гвардзейскага

экіпажу падышлі да палаца з набярэжнай.

Чырвоны чатырохвугольнік Зімняга палаца замкнуў усе свае пад'езды і вароты. У ніжніх паверхах у блытаніне калідораў і пакояў, як шалёныя, бегалі арганізатары абароны, збіраючы і расстаўляючы атрады. На верхнім паверсе цясніліся міністры.

Велізарнае вячэрняе неба разгарнулася над плоскімі дахамі будынкаў, што абдымалі плошчу. Уверх да неба ўзняўся паліраваны граніт Аляксандраўскай калоны.

Напружанне дасягала крайняй мяжы, але загаду ісці на штурм усё не было.

Неба ачысцілася, і ў чорнай яго глыбіні паказаліся зоркі. Па-

тухлі ліхтары ля Аляксандраўскай калоны, змоўк звон трамваяў. Плошча была пустая.

Пракаціўся гул гарматнага стрэлу. Гэта страляла, як у час паводкі, Петрапаўлаўская крэпасць, абвясчаючы, што Зімні палац адмаўляецца здавацца без бою.

Петрапаўлаўскай крэпасці адказалі марскія гарматы, і доўга гуляла і раскочвалася па плошчы грознае рэха.

- Гэта хто? Крэйсеры?
- Які страляў? «Амур»?
- Не, «Аўрора».
- На штурм!

Мікалай, прыгнуўшыся, рынуўся з-пад аркі ў смяротны прастор Дварцовай плошчы.

— Уперад!

Напружанне вылівалася ў дзеянне. Велізарны напор, які на працягу гадзіны стрымліваўся, вырваўшыся, зліў рабочых, салдат, матросаў у адну істоту, і пачуцці аднаго былі ўжо неаддзельныя ад пачуццяў другога. У адзіным дыханні і патоку штурмуючыя з усіх краёў плошчы беглі да палаца з вінтоўкамі наперавес.

Гэта была тая атака, пры якой вораг траціць усякую сілу супраціўлення.

Адзін салдат, выбіваючыся з агульнага руху, не ўстаў па камандзе. Мікалай падняў яго за каўнер.

— Збаяўся? — прахрыпеў ён і не пазнаў ўласнага голасу.

Цела бяссільна нікла ў яго руцэ.

— Забіты!

У агульным нястрымным напоре Мікалай люта кінуўся да сцен Зімянага палаца. У гэтай вайне баязлівасці няма!

У правым пад'ездзе прыкладамі і ломам разбівалі дзверы. Дзверы раптам адчыніліся: гэта матросы ўварваліся з набярэжнай, адамкнулі замкі знутры.

Ля варот напор ужо вырашыў справу. Юнкеры здаваліся, не было сэнсу працягваць гэты безнадзейны бой. Керанскі, уцякаючы ў стаўку, прапанаваў ім памёрці на пасту, але яны зусім не жадалі паміраць.

Раптам пранізлівыя галасы жанчын урэзаліся ў суровую сварку:

— Не дадзім вам пайсці адсюль!

Гэта крычаў і лаяўся жаночы батальён*, але юнкеры адзін за адным пералазілі цераз кастры дроў і, валочачы вінтоўкі, выходзілі на плошчу.

Яны выстройваліся перад палацам маўкліва і панура.

— Здавай зброю!

У палацы нарастаючы напор штурму ўжо дасягнуў апошняй варты ля залы, дзе затаіўся ўрад.

Нерухомы рад юнкераў з вінтоўкамі наперавес застыў ля дзвярэй. Бура неслася на іх, і вось адзін, кінуўшы вінтоўку, схопіўся за галаву і пабег прэч, у другога перакасіўся і задрыжаў твар, ланцуг распаўся, і самыя стойкія, не маючы часу схвацца, паднялі рукі ўверх.

Мікалай разам з іншымі рынуўся ў невялікую вуглавую залу, і збялелыя міністры, падымаючы рукі, убачылі перад сабой чырвонагвардзейцаў, матросаў, салдат, аперазаных кулямётнымі стужкамі, грозных, як канчатковы прысуд.

* Жаночы батальён, які падтрымліваў часовы ўрад Керанскага.

КАМБАЙН ВЯДЗЕ ТАНЯ

Сонца паліла бязлітна. Таня спыніла камбайн і, прыжмурыўшыся, паглядзела на неба. Яркае, белае, яно дыхала гарачынёй. І Тані здалося, што сонца расплавілася ў небе, і цяпер яно ўсё ператварылася ў магутную вогненную печ. Паліць і паліць гэтая печ, быццам спяшаецца аддаць людзям цяпло, якое не паспела аддаць летам.

Таня спусцілася па лесвіцы на ржышча і пачала выдзіраць траву, што накруцілася на матавіла.

Пшаніца на балоце! Яшчэ не так даўно тут у дрыгве тапіліся каровы. Людзі пайшлі вайной на дрыгву. Пракапалі каналы, асушылі балота. Тысячу гектараў урадлівай зямлі адваяваў у балота калгас толькі за апошнія два гады. І яшчэ адваявае. Тут, на гэтым месцы, пасеялі пшаніцу. Сеялі па цаліне. Ведалі, што будзе клопату і з пустазеллем. Але спадзяваліся забіць яго ядахімікатамі з самалёта. Апырскалі адзін раз ядам. Прайшоў дождж, змыў. Палілі яшчэ раз, зноў тое самае. Даждзю летам былі частыя, амаль кожны дзень. Вось і вырасла трава па калена. Праўда, і пшаніца ўрадзіла на дзіва. Па 27 цэнтнераў зерня намалочваюць з гектара на гэтай цаліне. А вось убіраць і цяжка і марудна. Віктар Ляшкевіч, памочнік камбайнера, злуге:

— Што гэта за работа! Быццам не на камбайне, а на бульдозеры працуеш. Крыху ўперад пасунешся, а там задні ход мусіш даваць, каб трава не забівалася.

А Таня смяецца:

— Нічога! Затое ж дзіва: на балоце пшаніца расце і камбайн ходзіць. Разумець трэба!

Яна падымаецца па лесвіцы і ўключае матор. Камбайн паслухмяна кранаецца з месца. Таня націскае кнопкі, пераводзіць рычагі, і вось ужо нажы ўразаюцца ў высокія сцяблы пшаніцы, і нізка схіляюцца перад імі важкія, буйныя каласы.

Плыве па полі магутны карабель. Вядзе яго Таня. Яна высокая стаіць на сваім капітанскім мосціку, над ёю — неба, а ўнізе — мора пшаніцы.

Калі я гляджу на яе зграбную, упэўненую постаць і міжволі люблюся, я адчуваю пачуццё горадасці і за яе, і за жанчын, якія ўсё могуць, усё ўмеюць, за што ні возьмуцца. Трэба толькі ўзяцца, трэба толькі пачаць...

Таня не думала стаць камбайнерам. Ні тады, калі ў школе здавала экзамены на атэстат сталасці, ні нават тады, калі паступала ў Пінскае вучылішча механізацыі. Яна марыла пра Гродзенскі сельскагаспадарчы інстытут. Не прайшла па конкурсу. А ў Пінску быў індустрыяльны тэхнікум. Туды прымалі толькі пасля заканчэння аднагадовага вучылішча тут жа пры тэхнікуме. Таня паступіла ў вучылішча. Думала — едзе з дому на адзін толькі год. А праз год... цягнік імчаў яе на цаліну ў Акмолінскую вобласць.

Цаліна... На ўсё жыццё засталіся ў памяці Тані бяскрайні прастор, неабсяжнае пшанічнае поле і вялікія вогнішчы,

што абуджалі фантазію, нагадваючы часовыя стаянкі вандроўных плямён мінулых стагоддзяў, — пасля ўборкі ўраджаю палілі салому, каб не перашкаджала трактарам араць зямлю пад новы ўраджай.

Там жа, у саўгасе, Таня зрабіла для сябе важнае адкрыццё: яна заўважыла,

Таня Шпігановіч.

што Аркадзь Шпігановіч — самы лепшы хлопец на ўсім свеце. А ў вучылішчы гэтага чамусьці не заўважала. І Аркадзь раптам зразумеў, што без Тані не можа жыць. Пажаніліся. На Палессе вярнуліся ўжо з маленькай Валей.

Таня адразу хацела ісці на трактары працаваць. Дома — вайна. Усе мужавы браты, хоць і самі механізатары, пачалі пасміхацца:

— У нас жанкі ў спадніцах ходзяць, адна ты будзеш у штанах.

І свякроўка дадала:

— Ідзі на ферму, будзь, як усе.

Здалася Таня. Стала свінаркай. Працавала год, другі, а потым не вытрывала. Пайшла да старшыні калгаса Гваздзюкевіча:

— Іван Сямёнавіч, дайце камбайн!

Паглядзеў на яе старшыня, падумаў.

— А што,— сказаў,— і дам!

І стала Таня камбайнеркай.

...З бункера пачуўся свісток—поўны. І вось ужо да камбайна, лавіруючы паміж копамі саломы, імчыць самазвал Ільі Зелянкевіча. Прыстройваецца збоку да камбайна і праз рукаво ў яго сыплецца буйнае зерне. А з другога канца поля таксама ўжо даносіцца гудок. Там працуе другі камбайн. Самазвал едзе туды. Потым ён павязе зерне на ток—сушыць. Пакуль вернецца назад—бункеры зноў будуць поўныя.

У калгасе тры зернеўборачныя камбайны. Летась, калі на агульным сходзе Тані ўручалі вымпел лепшага камбайнера,—мужчыны ледзь не згарэлі ад сорама. Як жа так! Жанчына, толькі два гады працуе на камбайне і абягнала іх, вопытных камбайнераў. Па 16—18 бункераў намалочвала. Гэта не мала. У адным бункеры—больш тоны збожжа. А сёлета мужчыны стараюцца, урываюць хвіліны ад абеду, раней выязджаюць у поле, толькі б вырвацца ўперад.

А Таня? Таня гаворыць:

— Калгасу толькі карысць ад нашага спаборніцтва. Хутэй убаром ураджай.

— Барысаўна!—Пад'язджае да Тані шафёр на самазвале.—Можа падкінуць на хвілінку дадому?

— Ой, Ілья, добра было б.

Ілья ведае, што хварэла свякроўка, маці Аркадзя. І Тані было цяжка адной упраўляцца і дома і ў полі. Цяпер Марыя Казіміраўна паднялася, але яшчэ слабая.

— Віктар, прайдзі адзін загон, я хуценька.

Таня садзіцца ў кабінку самазвала.

— Ведаеш, Ілья,—кажа яна,—пакуль не стала працаваць на камбайне, і не думала, што ад баранкі могуць так рукі балець. А цяпер ведаю, ой як баліць.

— Можна ж спакайней працаваць.

— Што ты, камбайн колавы. Маленькая купінка або ямка—і нажы ўрэжучца ў зямлю. Увесь час сачу за імі. То падымаю, то апускаю.

Выехалі на дарогу.

— Дык што, Барысаўна,—пачынае Ілья размову, якая ўвесь дзень не дае яму спакою.—Учора ноччу кінула мяне ў полі, з поўным бункерам паехала на калгасны двор?

Таня здзіўлена глядзіць на Ілью, жартуе ён, ці што?

— Гэта ж ты мяне кінуў!—вырываецца ў яе.—Я ўжо фарамі свяціла па полі, шукала, сігналала табе. Няма нідзе. Потым гляджу—уперадзе мільганулі чырвоныя агеньчыкі падфарнікаў. Ну, думаю, Ілья дадому паехаў, спаць захацеў...

Ілья рассмяяўся.

— Цяпер разумею, гэта ж мінеральныя ўгнаенні ўначы машыны развозяць. Вось ты і памылілася. А я ў канцы поля стаяў, задрамаў, мусіць.

— Тады не папракай мяне. Я не вінавата.

— Я і то думаю, не такі ты чалавек, каб кінуць у полі другога.

Ссыпалі зерне. Ілья падвёз Таню дадому. Зайшла ў хату—нікога. Толькі на канапе тварам уніз ляжыць лялька-Марыйка, быццам плача. А побач стаіць новенькі партфель, туга набіты кнігамі. На крэсле акуратна павешана форма. Цішыня. І Валеркі няма.

Першыя дні, як пайшла Валя ў школу, хадзіў следом і ён. Усе ўрокі сядзеў пад вокнамі яе класа—не хацеў адзін заставацца дома.

І цяпер, напэўна, пабеглі разам на калгасны двор: можа маму ўбачаць. Раніцай, калі ідзе яна ў поле, малыя яшчэ спяць. Ноччу прыходзіць, а яны ўжо сны бачаць...

Ля дому спынілася нейкая машына. Таня глянула ў акно. Можа Аркадз прыехаў? Таксама недзе ў полі на трактары цэлы дзень. Але не, не ён. З машыны выйшла жанчына. Таня ўжо бачыла яе аднойчы ў калгасе. Гэта з раённай газеты. Але чаму да іх?

— Таня, вы старшыня прафкома калгаса. Скажыце мне, калі ласка, што ў вас робіцца для таго, каб палегчыць працу людзей?

На хвіліну Таня задумваецца.

— У нас усё робіцца для гэтага,—кажа яна.—Машыны купляем, трактары, камбайны. Птушнікі механізуем. Сем дзяўчат закончылі аднагодовую школу механізацыі птушкагадоўлі. Зараз і кармы раздаваць і яйкі збіраць будуць машыны. А дзяўчаты—толькі кнопкі на машынах націскаць.

— А яшчэ што?

— Кароў доім апаратамі. Яшчэ—яслі ў калгасе працуюць. У абедзвюх вёсках.

Сказала і сама падумала: а сапраўды, колькі працы ручнэй, цяжкай замяніла машына. Вось, хоць бы ўзяць тую пшаніцу, што Таня зжынае за дзень. Колькі б раней на гэта спатрэбілася б дзён, колькі жанок і сяроў, колькі поту...

Не, Таня не шкадуе, што стала камбайнерам. Яна любіць машыну, ведае ў ёй кожны вінцік. Яна ганарыцца, што магутны карабель робіцца такі паслухмяны, калі яна, жанчына, становіцца ля яго штурвала.

* * *

Я іду паўз канал, які перарэзаў колішняе балота. Сакочуць конікі. Нейкае птушаня забралася ў траву і чырыкае там сабе ад задавальнення. А побач ракочыць камбайны, жнуць залатую пшаніцу. Яна стаіць, як сцяна, па абодва бакі канала.

...Сыплецца з бункера залатая збажына, вырашчаная рукамі чалавека, вырашчаная там, дзе яшчэ зусім нядаўна была багна.

Плывуць па полі камбайны.

Адзін вядзе Таня...

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Калгас «Запаветы Леніна»,
Столінскі раён.

Вось так урачыста быў уручаны Зінаідзе Тусналобавай-Марчанка медаль Флорэнс Найцінгейл.

31 жніўня гэтага года ў Полацку было азнаменавана хва-

люючай падзеяй. У гэты дзень славунай палачанцы—Герою Савецкага Саюза Зінаідзе Міхайлаўне Тусналобавай-Марчанка быў уручаны медаль Флорэнс Найцінгейл. Гэты медаль гераіні прысудзіў Міжнародны Камітэт Чырвонага Крыжа ў Жэневе.

Медаль гэты мае сваю гісторыю. Флорэнс Найцінгейл—першая англійская міласэрная сястра, нацыянальны герой свае краіны. Свой подзвіг яна здзейсніла яшчэ ў мінулым стагоддзі. Медаль у памяць Флорэнс Найцінгейл прысуджаецца кожныя два гады міласэрнай сястры розных дзяр-

жаў. Подзвіг Зінаіды Тусналобавай у гады Вялікай Айчыннай вайны стаў вядомы ўсяму свету. У страшэнна цяжкіх франтавых умовах яна выратвала жыццё не аднаму дзесятку савецкіх воінаў.

Пад станцыяй Гаршэчная Зінаіда адмарозіла рукі і ногі... Восем аперацый у шпіталях... Так ратавала яе медыцына. А колькі гарацых чалавечых сэрцаў, колькі сяброўскіх рук, колькі шчырых пачуццяў вярочалі яе да жыцця.

І яна вярнулася! Цяпер Зінаіда Міхайлаўна Марчанка-Тусналобава з мужам Іосіфам Пятровічам і

Разбіраць пошту Зінаідзе Міхайлаўне памагаюць яе дзеці.

дзецьмі—сынам і дачушкай жыве ў нашым старажытным слаўным Полацку.

Фота Ул. Ліхачова.

пра свае планы, творы. Часта спрачаліся пра атэізм і нігілізм, прычым Ганна Васільеўна адстаявала перадавыя погляды па гэтых пытаннях. Неўзабаве Дастаеўскі зрабіў ёй прапанову. Але яна вымушана была яму адмовіць, прызнаючыся: «Я не так кахаю яго, каб пайсці за яго замуж...»

У 1869 годзе Ганна Васільеўна выехала за граніцу. Гэта было выклікана яе рэвалюцыйнымі планами. Вось што пісала вядомая польская рэвалюцыянерка М. В. Залеская-Мендэльсон пра яе: «Начытаўшыся ўпотаі рэвалюцыйных брашур, надумалася ні больш, ні менш, як скінуць стары буржуазны лад і перавярнуць дагары нагамі ўсю Еўропу».

У Парыжы Корвін-Крукоўская вывучала наборную справу, працавала ў друкарні, пазнаёмілася з віднымі дзеячамі — перадавой пісьменніцай Андрэ Лео (Леадэль Бера), сацыялістам Бенуа Малонам і іншымі. А затым акнулася ў самую гушчыню французскага рэвалюцыйнага руху, зблізілася са сваім будучым мужам, пазней членам Інтэрнацыянала і ўдзельнікам Парыжскай Камуны — Шарлем Жакларам, аўтарам кнігі «Тэорыя камунізма», у якой развіты ідэі, блізкія да поглядаў Маркса.

У 1870 годзе яна разам з Жакларам, паводле слоў блізкай сяброўкі Соф'і Кавалеўскай А. Лефлер, «прымала

грэсіўная інтэлігенцыя цёпла сустрэла ўдзельнікаў Парыжскай Камуны. І нават бацька Ганны Васільеўны, які меў дэспатычны характар, — як піша А. Лефлер у сваіх успамінах аб Соф'і Кавалеўскай, — з памяркоўнасцю слухаў радыкальныя прамовы сваёй дачкі-камунаркі, што імкнулася да разбурэння ўсяго існуючага парадку грамадства, а таксама і матэрыялістычныя погляды другой дачкі — матэматыка.

І ў Расіі Жаклары не спынялі сваю сувязь з рэвалюцыянерамі. Ганна Васільеўна і не думала мяняць сваіх перадавых палітычных ідэй. Гэта вядома з дакументаў сакрэтнага архіва жандарскага Трэцяга аддзялення. А з данясенняў дэпартаменту паліцыі відаць, што яна памагала польскай партыі «Пралетарыят», разам з мужам ажыццяўляла сувязь паміж Парыжам і Варшавай.

Ганна Васільеўна ўсяляк старалася прапагандаваць свае перадавыя для таго часу погляды праз друк.

Не спынялася ў гэтыя гады дружба Дастаеўскага з Корвін-Крукоўскай, нягледзячы на прынцыпова супрацьлеглыя палітычныя погляды. Як успамінала жонка Дастаеўскага, ён летам 1879 года «амаль кожны дзень заходзіў пагутарыць» з Ганнай Васільеўнай. На гэты раз яны ўжо гарача спрачаліся

ВУЧОНАЯ-РЭВАЛЮЦЫЯНЕРКА

12 лістапада 1872 года Карл Маркс атрымаў ад рускай рэвалюцыянеркі Ганны Васільеўны Корвін-Крукоўскай адказ на сваё пісьмо наконт перакладу «Капітала» на французскую мову. Яна пісала: «Вельмі Вам удзячна за падарунак, які Вы мне зрабілі, прыслаўшы частку Вашай працы і Вашу фатаграфію...»

Ганна Васільеўна нарадзілася 6 кастрычніка 1843 года ў сям'і генерала. Свае юнацкія гады яна правяла ў радавым маёнтку Палібіна Віцебскай губерні. Яшчэ ў дзяцінстве яна зачытвалася гістарычнымі раманами, захаплялася тэатрам. У пачатку 60-х гадоў Ганна прагне слухае расказы пра М. Г. Чарнышэўскага і іншых рэвалюцыянераў-дэмакратаў, чытае прагрэсіўныя рускія часопісы. Дзяўчына адмаўляецца ад усялякіх баляў і выездаў, пачынае вучыць сялянскіх дзяцей, падоўгу гутарыць з вясковым людам. Яна сур'ёзна ўзялася за вывучэнне прыродазнаўства, філасофіі

і гісторыі. Ганна Васільеўна ўплывала і на сваю малодшую сястру — будучую таленавітую пісьменніцу і геніяльнага матэматыка Соф'ю Кавалеўскую. Разам з Соф'яй Ганна кіравала невялікім гуртком жаночай моладзі ў Палібіне. З гэтага гуртка выйшлі сельскія настаўніцы, акушэркі і фельчарыцы. У сваю чаргу моцны ўплыў на Корвін-Крукоўскую і яе сястру Соф'ю аказаў вядомы матэматык В. О. Кавалеўскі, які таксама жыў у адным з маёнткаў Віцебскай губерні.

У Корвін-Крукоўскай рана праявіліся літаратурныя здольнасці. Яе першае апавяданне «Сон» вельмі спадабалася Ф. М. Дастаеўскаму, які змясціў яго ў сваім часопісе «Эпоха». Затым Ганна Васільеўна паслала Дастаеўскаму сваё другое апавяданне — «Міхал». І яно было надрукавана. Дастаеўскі, пазнаёміўшыся з Ганнай Васільеўнай, моцна захапіўся ёю. У 1865 годзе ў Пецярбургу ён праседжаў з ёю цэлыя вечары, раскажваючы

леўскай А. Лефлер, «прымала самы гарачы ўдзел у палітычным руху таго часу і нічога лепшага не жадала, як рызыкаваць жыццём побач з чалавекам, з якім яна назаўсёды звязала свой лёс». У тым жа годзе яна прымкнула да Рускай секцыі Інтэрнацыянала, сакратаром якой быў беларускі рэвалюцыянер Антон Трусаў, родам з Мінскай губерні.

Характэрна адзначыць, што Жаклары сталі на бок Маркса ў асуджэнні ўзброенага выступлення бланкістаў. Яны назвалі гэта безразважнасцю. У дні Парыжскай Камуны Ганна Васільеўна разам з мужам змагалася на барыкадах. Яна ўваходзіла ў камітэт пільнасці, фарміравала ўзброеныя жаночыя батальёны і атрады санітарак.

У 1874 годзе Жаклары вярнуліся з Цюрыха на радзіму — у Палібіна. А праз два месяцы сюды прыехала на адпачынак Соф'я Кавалеўская з мужам, якія атрымалі за граніцай вучоныя ступені. Руская пра-

аб сацыялізме. У адной з гутарак Дастаеўскі гаварыў: «Усе нашы рэвалюцыянеры хочуць знішчыць Хрыста!.. Для іх сацыялізм вышэй за хрысціянства!..» Ганна Васільеўна з перакананасцю адказвала: «Хрысціянства ўношае чалавеку толькі ідэю яго прыніжанасці, сацыялізм жа павышае яго пачуццё ўласнай годнасці і абуджае яго на барацьбу са злом свету, у імя ўсяго чалавецтва...» І амаль кожны раз пасля такіх гутарак Дастаеўскі са злосцю гаварыў, што «з нігілісткай спрачацца бескарысна», і ішоў дахаты. А назаўтра... прыходзіў зноў.

Неўзабаве Ганна Васільеўна сур'ёзна захварэла. У час складанай медыцынскай аперацыі ва ўзросце 43 гадоў гэта, як гаварыў зяць Карла Маркса (муж сярэдняй яе дачкі Лауры) Поль Лафарг, «вельмі руская вучоная» памёрла.

І. ШПАДАРУК,
аспірант Беларускага
дзяржаўнага ўніверсітэта
імя У. І. Леніна.

Гаспадыня СЯТА

Ядвіга БЯГАНСКАЯ

Пра старшыню Сігіневіцкага сельсавета Ганну Міхайлаўну Кульневіч я чула ўжо нямала і гэтым разам рашыла абавязкова пазнаёміцца з ёю.

Прызнацца, я была прыемна здзіўлена, калі замест «гром-жанчыны» я ўбачыла яшчэ зусім маладую кабету з адкрытым ветлівым тварам і мілай сяброўскай усмешкай.

— Паедзем да мяне ў Сігіневічы. На месцы яно відней будзе, — прапанавала яна.

Мы яшчэ не паспелі выехаць з Бярозы, як наш аўтобус непрыкметна ператварыўся ў кабінет старшыні сельсавета. Амаль усю дарогу да Ганны Міхайлаўны звярталіся людзі са сваімі турботамі і патрэбамі, а часам і са сваімі скаргамі. І кожнага Ганна Міхайлаўна слухала ўважліва і цярпліва, для кожнага ў яе знаходзіліся спагадлівае цёплае слова і разумная парада. Нямала пытанняў падзелавому, без лішняй пісаніны і цяганіны было развязана тут жа, у аўтобусе паміж Бярозай і Сігіневічамі.

Па тым, як людзі звярталіся да Ганны Міхайлаўны, як гаварылі з ёю, як па-сяброўску ўсміхаліся ёй, не цяжка было здагадацца, што яна карыстаецца ў іх вялікай павагай.

У сельсавеце ў гэтыя гарачыя дні ўборкі наведвальнікаў было небагата. Ганна Міхайлаўна даволі хутка ўладкавала ўсе свае справы і, звяртаючыся да мяне, запытала:

— Дык з чаго ж мы з вамі пачнем?

— Давайце пачнем з экскурсіі па вашых уладаннях. Будзем хадзіць, глядзець і гутарыць, — сказала я.

Ганна Міхайлаўна згадзілася.

Сігіневічы — вёска, якіх цяпер ня-

мала на Брэстчыне. За гэтыя дваццаць пасляваенных год людзі адбудаваліся, зажалі па-новаму. Амаль кожны калгаснік перасяліўся ў новы дом. А калі дзе-нідзе яшчэ і стаіць старая, па самыя вокны ўрослая ў зямлю хата, дык побач з ёю ўжо расце новы вясёлы домік пад шыферным дахам.

— Хутка ў нашым сельсавеце ніводнай старой хаты не застанецца, — гаворыць Ганна Міхайлаўна. — Але адну з іх я абавязкова пакіну на ўспамін аб нашай гаротнай мінуўшчыне...

— Бацька мой працаваў вартаўніком у пана. Сена вартаваў, — успамінае яна. — Хлеба хапала толькі да каляд, ды і той быў напалову з мякінай. Цукру ніколі і ў вочы не бачылі. Спалі ўпакат на адным палку і бацькі і мы, дзеці. Накрываліся адной поцілкай, а была яна такая каляная, што, бывала, скуру аб яе здзіралі. Абудак — лапці. Адзежка — зрэб'е, ды і таго ў дастатку не было. Усё навокал панскае — і поле, і луг, і лес, і возера. Помню, аднаго разу адважылася пайсці па суніцы, а пасля і сама ім не рада была, калі да панскага паслугача ў лапы трапіла... Шчасце да нас завітала толькі ў 1939 годзе. Але нядоўгім было яно, гэтае шчасце. Не паспелі як след нацешыцца з яго, як пачалася вайна. Мне ў тую пару ішоў дваццаты год. Усю вайну разам з бацькамі была ў партызанах. Што перажыла за гады вайны, і ўспамінаць жудасна. Калі я гляджу зараз на нашу вёску, на тое, як заможна і шчасліва живуць нашы людзі, дык мінулае мне здаецца цяжкім, жахлівым сном.

З першых дзён вызвалення Ганна Міхайлаўна, а тады яшчэ камсамолка Ганя, з галавой акунулася ў работу, у будаўніцтва новага жыцця. Спачатку яна працавала загадчыцай

сельскай бібліятэкі. Гэта былі гады, калі вызвалены ад панскага прыгнёту людзі прагна цягнуліся да асветы, да кнігі. Ганя і сама да глыбокай начы заседжвалася над кнігамі. Ёй давялося ў свой час скончыць толькі чатыры класы, і цяпер яна імкнулася папоўніць свае веды, навярстаць упушчанае. Бібліятэка ў той час была асяродкам культурна-асветніцкага жыцця вёскі, і Ганя ганарылася тым, што людзі даручылі ёй гэту пачэсную справу. Усю сваю душу, увесь запал юначлага сэрца ўкладала Ганя ў сваю работу. І неўзабаве Сігіневіцкая бібліятэка стала адной з лепшых на

Ганна Міхайлаўна Кульневіч.

Брэстчыне, і партрэт Ганны Міхайлаўны Кульневіч заняў сваё сталае месца на Дошцы гонару раённага аддзела культуры. Потым паспяхова закончыла партыйна-савецкія курсы.

1952 год быў адным з самых знамянальных у жыцці Ганны Міхайлаўны Кульневіч. У гэтым годзе яе прынялі ў партыю. Ганна Міхайлаўна разумела, якую вялікую адказнасць ускладае на чалавека партыйны білет. Камуніст за ўсё і за ўсіх у адказе. Ён заўсёды наперадзе, заўсёды там, дзе цяжка і небяспечна.

— Лёгкае, спакойнае жыццё не для нас, — усміхаецца Ганна Міхайлаўна. — Мы, як байцы, павінны быць заўсёды напaгaтoвe.

І гэта не проста прыгожыя словы. Доўгі час не ладзілася работа на жывёлагадоўчай ферме саўгаса «Прамень», упраўляючым аддзялення ў якім працаваў муж Ганны Міхайлаўны.

— Ніяк не знайду добрага брыгадзіра, — вось ужо ў каторы раз скардзіўся жонцы Фёдар Мікалаевіч.

— А што калі я пайду працаваць

У вёсцы Волпа — цэнтральнай сядзібе калгаса «Запаветы Ільіча» Мастоўскага раёна пабудаваны Палац культуры.
Фота А. Перахода.

на ферму?—запытала Ганна Міхайлаўна.

І пайшла. Ды і каму ж, як не ёй, камуністы, было выводзіць ферму з прарыву, паказваць людзям прыклад у працы?

Нямала цяжкасцей давялося пераадолець Ганне Міхайлаўне, пакуль яна навяла парадак у сваёй новай гаспадарцы. Але не прайшло і паўгода, як фермы ўжо нельга было пазнаць. У кожным яе куточку панавала ўзорная чысціня, каровы былі добра дагледжаны, павысіліся надой малака, а самае галоўнае—гэта тое, што людзі пачалі з большай адказнасцю і сумленнем ставіцца да працы, да сваіх абавязкаў.

А нядаўна Ганна Міхайлаўна Кульневіч была абрана старшынёй Сігіневіцкага сельсавета.

Старшыня сельсавета—гэта гаспадар сяла, ды нават не аднаго, а некалькіх сёлаў. І ў кожным з гэтых сёлаў жывуць людзі, пра якіх ён павінен думаць і дбаць. Клопату ў Ганны Міхайлаўны зараз хоць адбаўляй. Тут і забеспячэнне калгаснікаў будаўнічымі матэрыяламі, лесам, сенам, дровамі. Тут і пенсійныя справы, і здача малака дзяржаве, і рамонт школ, тут і магазіны, і лазні, і бальніца, і хлебнакарня, і культурна-масавая работа, і ахова здароўя—ды ўсяго, што ўваходзіць у абавязкі старшыні сельсавета, і пералічыць немагчыма. І трэба шчыра сказаць, што з усімі гэтымі абавязкамі Ганна Міхайлаўна спраўляецца надзвычайна. За гэты кароткі параўнальна час яна навяла строгі парадак на ўсіх участках сваёй вялікай і складанай гаспадаркі. Усе школы Сігіневіцкага сельсавета яшчэ ў пачатку жніўня былі адрамантаваны і забяспечаны дровамі. Амаль у кожнай вёсцы працуюць магазіны (дзе пакуль няма адпаведнага памяшкання—па хатах), лазні, бібліятэкі, медпункты, клубы. Увесну частка дарог Сігіневіцкага сельсавета была абсаджана дрэвамі. Работа па азеляненню дарог і вуліц, па закладцы новых садоў працягваецца цяпер, бо восень, як кажуць садоводы,—лепшая пара для гэтага. Дабудоўваецца памяшканне ўчастковай бальніцы, якая знаходзіцца ў былым панскім маёнтку. Мяркуецца адкрыць вячэрнюю школу, курсы крою і шыцця, чайную.

Вялікую ўвагу сельсавет удзяляе культурна-выхаваўчай рабоце. У вясковым клубе Сігіневіцкага сельсавета чытаюцца лекцыі на самыя разнастайныя тэмы, наладжваюцца вечары, выступленні агітбрыгады, дэманструюцца фільмы. Пад кіраўніцтвам дэпутата сельсавета настаўніцы Веры Уладзіміраўны Куклю выпускаецца «Баявы лісток», у якім змяшчаюцца матэрыялы аб лепшых людзях сяла і жорстка крытыкуюцца гультай, халугі, п'яніцы, хуліганы.

Клопат аб людзях—галоўны клопат Ганны Міхайлаўны, і ён, гэты клопат, адчуваецца ва ўсёй рабоце сельсавета і яго дэпутатаў.

Больш бы нам такіх цудоўных гаспадароў, такіх разумных і чужых кіраўнікоў.

в. Сігіневічы,
Бярозаўскі раён,
Брэсцкая вобласць.

Вось дык грыбі!

КУТОК ЦІКАВЫХ ЗДЫМКАЎ

Сёлета нашы фотакарэспандэнты зрабілі многа цікавых здымкаў. Некаторыя з іх мы прапануем вашай увазе.

Фотаэцюды В. Шамко,
Ул. Вяхоткі,
А. Нікалаева

За акаліцай.

Восень.

1917 год. Зіма. Люты мароз. У прамерзлых алопах — змучаныя трохгадовай вайной рускія салдаты. Вось яны ідуць у наступленне, займаюць варожыя пазіцыі, паліваючы іх сваёй крывёю. І раптам загад: адступіць!

Так пачынаецца новая мастацкая кінакарціна «Мы — рускі народ», створаная рэжысёрам Верай Строевай на кінастудыі «Масфільм» па аднайменнаму твору Усевалада Вішнеўскага.

Падзеі фільма адбываюцца ў 1917 і 1918 гадах. За гэты час яго героі — салдаты стралковага палка — праходзяць шлях ад алопаў першай сусветнай вайны да баёў за рэвалюцыю. На экране гледачы ўбачаць прадстаўнікоў таго перадавога атрада чалавечтва, які ідзе па лёдзе сярод небяспекі, сярод чорных вод... За Саветы, за рэвалюцыю, за мір, за зямлю! Гэта большавікі Якаў Арлоў і Ілюхін, салдаты Алёшка Мядзведзеў, адэсіт Боер і многія іншыя. У фільм уключаны кадры кінахронікі, якія захавалі вобраз У. І. Леніна, падзеі тых дзён.

У галоўных ролях здымаліся акцёры Н. Грынько, В. Трашчалаў, В. Гафт, М. Балдуман, А. Дубровін.

На экраны рэспублікі выпускаецца новая мастацкая кінакарціна «Як вас цяпер называюць?» вытворчасці кінастудыі «Масфільм». Аўтары сцэнарыя — Ю. Лукін, М. Пруднікаў і В. Чабатароў, рэжысёр-пастаноўшчык — В. Чабатароў. Карціна расказвае пра надзвычайныя падзеі саўвечных разведчыкаў чэкістаў, падпольшчыкаў і партызан у тыле ворага. Перад вачыма гледачоў пройдзе насычаная многімі драматургічнымі паваротамі праўдзівая гісторыя пра тое, як у рукі камандавання нашых войск трапіў звышсакратны план наступальнай аперацыі «Зубр», распрацаванай гітлераўскім генштабам.

У фільме здымаліся акцёры П. Масальскі, В. Стржельчык, А. Азо.

З цікавасцю будзе прагледжана і новая грузінская мастацкая кінааповесць «Я бачу сонца». З вялікай любоўю і цеплынёй аўтары фільма — драматург Н. Думбадзе і рэжысёр Л. Гогаберыдзе — расказваюць аб жыцці грузінскага сяла ў цяжкія гады вайны.

Галоўныя ролі ў карціне выконваюць Л. Капіяні і Г. Чычынадзе.

Выпускаецца на экраны рэспублікі таксама новая кінакаме- дыя «Ад сямі да дванаццаці» вытворчасці кінастудыі «Масфільм».

Р. КАПЛЯ

Кадр з кінафільма «Мы — рускі народ».

Кадр з кінафільма «Як вас цяпер называюць?»

Башышка

У гэтым нумары мы змяшчаем урывак з новай аповесці Алены Васілевіч «Расці, Ганька». Час і падзеі, якія ў ёй адбываюцца, адносяцца да канца 20-х і пачатку 30-х гадоў. Пойнасьцю аповесць выйдзе ў выдавецтве «Беларусь».

Мал. Ю. Пучынскага.

К вясне Ганьчынай маці пагоршала зноў. Не памаглі ні дактары, ні шэпты. А тут, з першым цяплом, навалілася яшчэ і ўся работа на полі: і араць, і баранаваць, і сеяць... У людзей усё так і кіпела, а яе загончыкі, як стаялі пасля зімы нячэпаныя, так і стаялі. Абсеўкамі сярод людскога поля. І прасіць дапамогі не было ў каго. І не было як прасіць. Хто гэта пакіне свой загон, пакіне сваю работу, адарве коней і пойдзе некаму памагаць...

І цяпер Алена ўжо не радавалася, як тады зімою, калі разбіралі калгас. Калі і сама яна, дурніца, гэтак хапалася тады расцягваць яго назад, па сваіх хлявах ды па свірнях... Ці ёй бы з дзіцем, удваіх, не хапала б на дзень таго гладыша малака? Дык не. Трэба было абавязкова, каб свая карова стаяла, у сваім хляве... А цяпер вось няма сілы падаць нават тую карову, не тое, каб некалі яшчэ на ўсю зіму накасіць на яе сена... А цяпер зноў з сяўбой — адной, без каня, без здароўя — што хочаш рабі, як хочаш папраўся. Калі тое будзе, што можна будзе падысці да Мікалая ці да Тодаравых хлопцаў папрасіць — як самі ўжо адаруцца і адсеюцца — і яе загончыкі ўзараць. Забаранаваць ды засеяць дзяўкі Іванішыны як-небудзь памогуць...

Пакутлівыя думкі прыгнатылі, не давалі спакою, нямілым рабілі ўвесь свет. Алена выходзіла на двор і доўга сядзела на прызбе, у кажусе, у валёнках, засунуўшы рукі ў рукавы. Глядзела на свой панылы, прыплясканы зімою агарод і параўноўвала з ім уласнае жыццё... І яно ў яе цяпер было падобна на гэты тлен некалі жывых і цёплых раслін і сцяблінак.

А Ганька з раніцы да вечара не стыкалася дадому. У яе быў свой клопат, свае справы. На Іванішыным вязу пачалі ладзіць буслянку буслы. Дык дзядзька Мікалая хлопцы Ціма і Кордзя зацягнулі ім на вяз старое кола, каб зручна было буслам будавацца. А на Сільвестраву буслянку чамусьці не прыляцелі. Хоць буслянка тая на гумне з цэлую хату... Старая Сільвестрыха кажа, што буслы не прыляцелі ўжо на яе смерць. (Яна кожны год усё збіраецца паміраць). Бо як буслы не вернуцца на буслянку, дык так і ведай ужо — толькі чакай няшчасця: або хто памрэ, або хата згарыць...

Хапала ў Ганькі і іншыя спраў. Дзядзька Мікалай спусціў сок з бярозы, і ёй з маткаю трэба было па некалькі разоў на дні бегаць у беразак зліваць сок... А як пабяжыш у беразак — адтуль ужо хутка не вырвешся. Там усе дзеці, бо сок спускае кожная хата. Пад кожнай бярозай то нечы гладыш, то дзежачка, то начовачкі... У беразаку ёсць чым заняцца. Хочаш рві кураслеп, хочаш на гушкальцы з бярозавых галін гушкайся. Кампаніі хапае. І ніхто вельмі дадому не рвецца, пакуль ужо хіба з дому не паклічуць — палуднаваць, ці што-небудзь памагаць на дварэ ці на агародзе.

І толькі, калі прыбяжыць дадому пад'есці і ўбачыць маці, успомніць Ганька, якая маці хворае. І тады ўжо, як толькі яна ўмее, стараецца дагадзіць мацеры. І ў хаце замяце, і курам пасыпле, і свінні дасць.

— Можна ты лепей паляжала б...? — пытаецца Ганька ў мацеры.

— Наляжуся яшчэ... Трэба нешта думаць пра поле, пра грады. Людзі ўжо хутка паадсяваюцца... У людзей ужо грады пароблены. А ў нас... А я лапаты ў руках не ўтрымаю...

— А што ты хочаш рабіць?

— Я ўжо нічога не зраблю... Трэба Яўгенісе наказаць, можа б яна прыехала.

Яўгеніха — матчына цётка — жыве недзе пад Слуцкам, жыве адна. Вось маці і спадзяецца, што можа яна прыедзе і паможа ім.

— Дык накажы! — Ганьцы таксама хочацца, каб прыехала Яўгеніха.

І сапраўды неўзабаве прыязджае цётка Яўгеніха, Сівая.

поўная, з добрым ласкавым тварам. Ганьцы яна адразу ўпа-
дабалася. Цётка Яўгеніха прывезла ёй гасцінцаў і за справы
ў хаце і на агародзе ўзялася так, нібыта яна іх тут век рабіла.

А маці раптам паехала лячыцца да дактароў аж у Мінск.
Сама яна, вядома, ніколі ў жыцці на гэту паездку не адва-
жылася б, каб не прыехаў у гасці старэйшы сын дзеда Селі-
вестра — Грыша. Ён жыў у Мінску і быў там вялікім дактарам.
Некалі Алена з Грышам, як былі яшчэ маладыя, разам на
вечарыні хадзілі, разам гулялі — вядома, як у вёсцы. А по-
тым Грыша паехаў з дому, вучыўся ўсё недзе, многа гадоў
вучыўся і цяпер быў самым вучоным чалавекам у Зялёнай
Дуброве. Цяпер ён прыязджаў з Мінска ў гасці да бацькоў
таксама з вельмі вучонаю жонкаю і з дзецьмі — гарадскімі
хлопчукамі... Грыша доўга слухаў Алену, перагледзеў усе яе
рэцэпты на ўсе парашкі і мікстуры, што выпісваў ёй тутэйшы
фельчар Пігулеўскі, і, ад'язджаючы ў Мінск, забраў Алену
з сабою.

Перад дарогай Алена павесялела, неяк падбадзёрылася.
Падбадзёрылі яе і жанкі. Жарты, лячыцца ў гэтакім вялікім
горадзе!

— Дасць бог, нябога, там у добрых дактароў, як бачыш,
станеш на ногі! — збіраючы Алену ў дарогу, абнадзейвала
яе старая Яўгеніха.

— Дзіва, што там, у гэтакім горадзе, дадуць рады! — пад-
трымлівалі Яўгеніху і суседкі.

— Ганьку даглядайце... — са слязьмі на вачах прасіла Але-
на і гэтак жа са слязьмі гладзіла па галаве дачку: — Глядзі ж,
дзеткі, слухай усіх, дапамагай цётцы. Бо як я даведаюся, што
ты кепская, то мне і лячэнне тое будзе не патрэбна...

— От, не думай абы пра што... Паедзеш, дык лячыся! —
строга спынялі Алену сваячкі.

— А што ты мне прывязеш?... — Ганька цёрлася аб матчыну
руку, і ёй таксама было сумна: што маці едзе гэтак далёка,
што невядома, калі яна вернецца назад, што цяпер яна будзе
ўжо спаць не з маткай, а з цёткай Яўгеніхай.

— От, сараматніца! Няма каб падумала, што маці хворае,
дык не: «Што ты ёй прывязеш...», — насварылася на Ганьку
цётка.

— Можа што і прывязу... — Мацеры шкада было Ганьку:
што яна яшчэ разумее...

— А калі ты вернешся?

— Не ведаю, дзеткі. Грыша кажа, што мо даведзецца ра-
біць яшчэ і аперацу...

Ганька ніколі не чула гэтага незразумелага слова «опера-
ца»... Аднак яна здагадваецца, што сэнс яго нядобры і жорсткі.

— А ты не рабі! — раіць яна мацеры.

— Там такія дактары, што самі будуць ведаць, што ім
рабіць, а што не рабіць, — зноў умешваецца Яўгеніха.

Ганька не слухае яе.

— А ты не рабі... — зноў шэптам паўтарае яна мацеры.

Маці слаба ўсміхаецца: каб гэта была яе воля — навошта б
ён патрэбны ёй быў той далёкі невядомы Мінск, тая апераца.
Ды рады ж больш ужо няма ніякай...

...Ад мацеры доўга няма пісьма, і Ганька паступова адвы-
кае ад яе і прывыкае да цёткі Яўгеніхі. Цётка корміць яе, мые,
абыходзіцца ласкава — а чаго больш яшчэ трэба дзіцяці?

Ганька ўспамінае маці і сумуе некаторы час зноў па ёй
толькі тады, калі ад мацеры прыходзіць пісьмо. Ёй, аказваец-
ца, зрабілі ўжо аперацыю, ёй было вельмі кепска, а цяпер
ужо нічога. Цяпер яна ляжыць у палаце, дзе, апроча яе, ля-
жаць яшчэ гэтакіх, як яна, чатырнаццаць жанок. Бальніца іх —
аж тры вялізныя паверхі. Лечаць і даглядаюць іх добра... «Мо-
жа, дасць бог, як-небудзь і выкарабкаюся...»

Так канчаецца матчына пісьмо. Пасмутнейшы ад яго, Гань-
ка ўяўляе сабе, як выкарабкаецца з тае велізарнае бальніцы
яе маці... Спачатку яна пералязе цераз усе чатырнаццаць
ложкаў, выбіраецца на падаконнік... З падаконніка яна лезе
за акно. А потым па сцяне, па сцяне — на двор. А там цераз
высачэзны плот — і на вуліцу!.. А на вуліцы ўжо ўсё! Няма
ніякай хваробы, ніякай аперацыі... Садзіся толькі на цягнік —
і дадому!..

...А падвечар, якраз у той дзень, як прыходзіць пісьмо ад
мацеры, здараецца яшчэ адна падзея. Падвечар каля Гань-
чынае хаты спыняецца падвода. На падводзе два чалавекі:
адзін, чырвоны, здаравенны, у рыжай суконнай світцы і ў лап-

«САЮЗ БАРАЦЬБЫ ЗА ВЫЗВАЛЕННЕ РАБОЧАГА КЛАСА»

Наш календар

(Да 70-годдзя з дня заснавання)

И уже превращается в боль то, в чем юношей Ленин клялся: — Мы не одиночки, мы — союз борьбы за освобождение рабочего класса.

Гэтыя радкі прысвяціў Уладзімір Маякоўскі пецяўбургскаму «Саюзу барацьбы за вызваленне рабочага класа». Ядром яго з'явілася цэнтральная марксісцкая група, якая аформілася ў канцы 1893 года — пачатку 1894 года і ўзначальвалася У. І. Леніным. Спачатку гэта была невялікая, але цесна згуртаваная група пралетарскіх рэвалюцыянераў. «Па сваіх асабістых уласцівасцях кожны з нас, — успамінаў член групы М. А. Сільвін, — быў, вядома, зусім індывідуальны: спакойны, стрыманы Сцяпан Радчанка; чулы і ласкавы паз-рэвалюцыянер Кржыжановскі; негаваркі, замкнёны з выгляду Старкоў; шыракаплечы, кудлаты Запарожак, у вачах якога святлілася вера; Ванееў — з яго тонкай іроніяй і, нарэшце, я, што глядзеў на свет вачыма, часта поўнымі наіўнага здзіўлення, якое іншы раз прыводзіла ў смяшлівы настрой Уладзіміра Ільіча».

Ужо ў канцы 1894 года група пачала пераходзіць ад прапаганды марксісцкіх ідэй у

гуртках да зладзёнай палітычнай агітацыі сярод шырокіх рабочых мас. Каб унесці ў рабочы рух ідэі сацыялізма, група наладзіла выпуск падпольных лістовак, якія У. І. Ленін называў першай формай сацыял-дэмакратычнай літаратуры ў Расіі.

Памнажаўся лік марксісцкіх гурткоў на заводах і фабрыках, раслі і загартуваліся такія рабочыя-рэвалюцыянеры, як І. В. Бабушкін, В. А. Шалгуноў і іншыя. Усё гэта стварала глебу для аб'яднання асобных гурткоў і груп у адзіную сацыял-дэмакратычную арганізацыю «Саюз барацьбы за вызваленне рабочага класа».

Гэта была стройная падпольная арганізацыя. Асновай «Саюза барацьбы» былі рабочыя марксісцкія гурткі. Іх дзейнасць накіроўвалася трыма рэальнымі групамі: Неўскай, Маскоўска-Нарвскай і Зарэчнай. На чале «Саюза» стаяў кіруючы цэнтр, у які былі выбраны У. І. Ленін, Г. М. Кржыжановскі, В. В. Старкоў і крыху пазней уведзены А. А. Ванееў і Ю. О. Мартаў. Рэдактарам усіх выданняў «Саюза» быў У. І. Ленін.

У ноч на 9 (21) студзеня 1895 года царскія ўлады арыштавалі У. І. Леніна, Г. М. Кржыжановскага, В. В. Старкова і іншых актыўных сацыял-дэмакратаў. Але і з тур-

мы Ленін працягваў накіроўваць дзейнасць «Саюза барацьбы».

У 1895—1896 гадах «Саюз» быў ужо звязаны з 70 буйнымі прадпрыемствамі Пецяўбурга. Працяглая стачка 30 тысяч тэкстыльшчыкаў, якой кіраваў «Саюз», увайшла ў гісторыю яго дзейнасці. Гэта стачка, названая Леніным «пецяўбургскай прамысловай вайной», прымусіла Мікалая II выдаць 2 чэрвеня 1897 года закон аб скарачэнні рабочага дня да 11 з паловай гадзін.

Нават царскія чыноўнікі вымушаны былі прызнаць:

— Цяперашняя вялікая стачка характарызуецца нябачанай для нашых фабрычных рабочых стойкасцю і вытрымкай, дысцыплінай, добрапрыстойнасцю, з вонкавага боку, паводзінамі і яснай фармулёўкай аднадушнага патрабавання скарачэння рабочага дня — прыкметамі, якія сведчаць, што цяперашнія фабрычныя рабочыя далёка ўжо не тыя, якімі яны былі 10—20 гадоў назад...

Сапраўды, рускія пралетарыі ў сярэдзіне 90-х гадоў, калі пачаўся новы, ленінскі этап у гісторыі расійскага і міжнароднага рабочага руху, сталі ўжо іншымі.

— Мы не адзіночкі, мы — саюз барацьбы, — гэтыя словы ў той час маглі з гонарам вымавіць не толькі піцёрскія, але

таксама маскоўскія, іванава-вазнясенскія, кіеўскія і екацярынаслаўскія пралетарыі, якія дзейнічалі пад кіраўніцтвам сваіх сацыял-дэмакратычных рабочых саюзаў.

У сакавіку 1898 года, калі У. І. Ленін ужо знаходзіўся ў далёкай сібірскай ссыльцы, прадстаўнікі пецяўбургскага, маскоўскага, кіеўскага, екацярынаслаўскага «Саюзаў барацьбы за вызваленне рабочага класа» і «Усеагульнага юрэйскага рабочага саюза» (Бунда) сабраліся ў Мінску на з'езд і ўтварылі Расійскую сацыял-дэмакратычную рабочую партыю.

Пецяўбургскі «Саюз барацьбы за вызваленне рабочага класа» першы ўзняў сцяг аб'яднання разрозненых сацыял-дэмакратычных гурткоў, груп і саюзаў у адзіную марксісцкую партыю і першы разгарнуў будаўніцтва такой партыі шляхам злучэння тэорыі навуковага сацыялізма з практычнымі метадамі пралетарскай барацьбы.

З ленінскага «Саюза барацьбы» вырасла магутная партыя, пад кіраўніцтвам якой працоўныя нашай краіны здзейснілі тры рэвалюцыі, пабудавалі сацыялізм і цяпер будуць светлы будынак камунізма.

І. ВЯРХОУЦАУ,
кандыдат гістарычных навук.

цях, злазіць з воза і ідзе ў хату. А другі — жоўты, худы, — здаецца, адзін шкідет — застаецца на возе.

Здаравенны, чырвоны пераступае парог Ганьчынае хаты і нерашуча кідае позірк на сцены. Нібыта тут у хаце яму патрэбны не людзі, а гэтыя сцены.

— Дзень добры вам, — неяк глуха і сіпавата вітаецца, нарэшце, гасць.

— Дзень добры, — адказвае цётка Яўгеніха, адкідаючы ў клінок гладыш адтопленнага ў печы кіслага малака.

— А дзе ж сама... гаспадыня? — пытаецца гасць.

— Гаспадыня далёка... — няпэўна адказвае Яўгеніха.

— А калі будзе дома?

— Калі — яна і сама не ведае. Няма яе ў засценку.

— А... як жа?

Яўгенісе не падабаецца ні гэты гасць, ні яго допыт. Яна не запрашае яго праходзіць да стала, садзіцца...

— У бальніцы яна, у Мінску. — Яна хоча хутчэй яго адправіць.

— Ай-яй-яй-яй!..

— А якая ж гэта ў вас патрэба такая да гаспадыні?

— Патрэба пільная... Гаспадарка яе прывез...

— Гаспадарка прывезлі?..

Пры гэтых Яўгенішыных словах Ганька хаваецца за яе спіну.

— Ну, але...

— А дзе ж ён?

— Дык і ён, як і яна... На возе ён. Хворы. Я братам яму даводжуся... Пракоп я.

— Уга! — авалодвае сабой Яўгеніха. — Чаго ж гэта ён не ўспомніў пра яе раней?.. Пакуль здаровы быў? — голас Яўгеніхі набывае моц. У ім ужо гучыць не проста здзіўленне — у ім абурэнне.

— Ды хто ж іх там ведае, як яно там у іх тады атрымалася... — мнецца гасць.

— Хто ведае? Мы ўсе добра ведаем — уся радня! Ды і вы павінны добра ведаць свайго братку таксама... Успомніў калі... Пра дзіця таксама, нябось, цяпер успомніў, што яно ў яго ёсць...

Ганька ўжо зусім прыліпла да цётчынае спіны. Яна не хоча

бачыць ні гэтага дзядзьку — бацькавага брата, ні самога бацьку...

Госць маўчыць.

— І што ж бы гэта яна з ім цяпер рабіла, сама хвора? — Яўгеніха мае на ўвазе Ганьчыну маці. — Не! Няхай ужо едзе туды, адкуль прыехаў... Бач, заявіўся. Цяпер ужо даглядай яго... Не. Цяпер ужо мы, радня, не дазволім гэтага!

— Дачку мо паказалі б?..

— Дачку?.. Дзіва што гэтакі бацька!.. — бушуе ўжо цётка Яўгеніха. — Але дачку няхай пабачыць, калі сумленне прачнулася. Няхай паглядзіць, якая без яго, без гэтакага бацькі, вырасла ўжо дачка... Хадзем, Ганечка, няхай твой бацька паглядзіць на цябе! — бярэ Ганьку за руку Яўгеніха, намерваючыся весці яе да бацькі.

— Ай, не хочу! Не хочу! — упіраецца, плачучы, Ганька.

— Не трэба вам гэтак пры дзіцяці... — кажа бацькаў брат.

— А бацьку гэтакіму трэба было быць?..

Потым яны ўжо разам, і цётка Яўгеніха і бацькаў брат, доўга ўгаворваюць Ганьку пайсці прывітацца з бацькам.

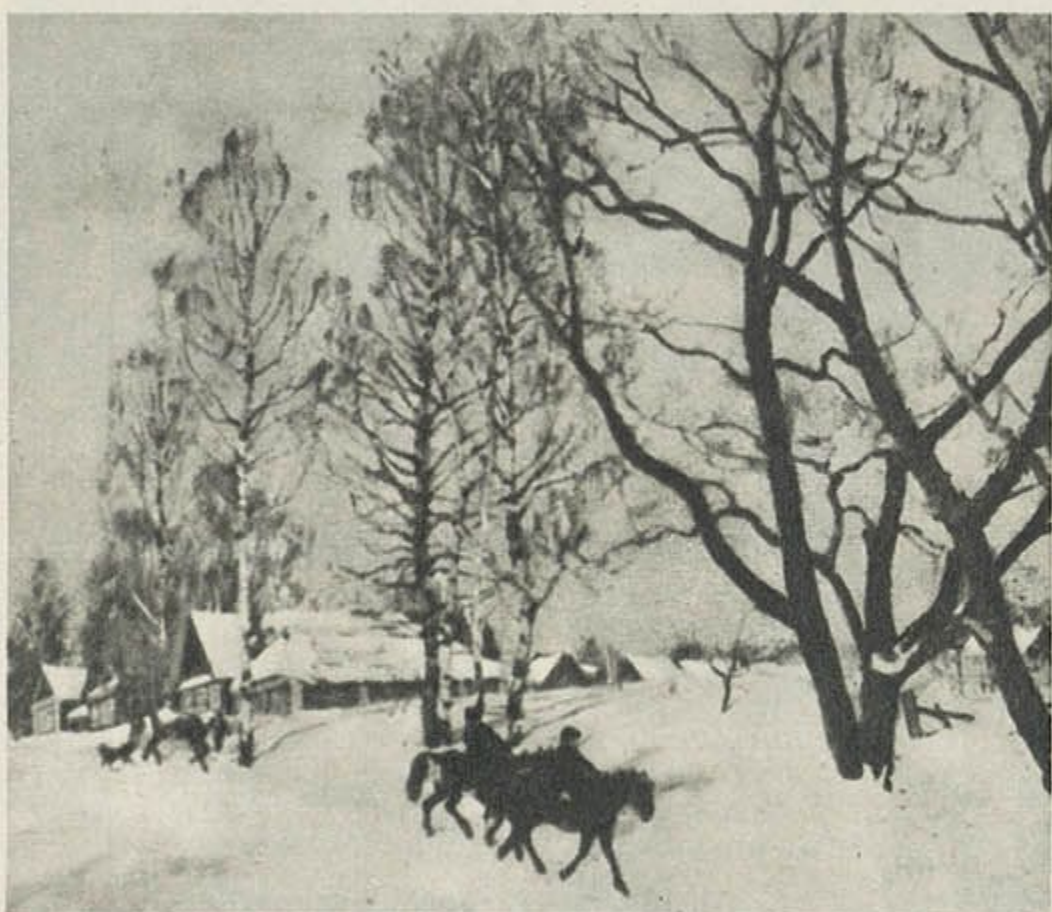
— Калі ўжо так атрымалася, калі ўжо самое яе няма... То няхай ён хоць з дзіцем пабачыцца, — панура гаворыць Пракоп. — Яму ўжо не сёння-заўтра дамавіну трэ заказваць... Ужо і дактары казалі: «Забірайце з бальніцы...» А як забралі, дык ён намогся сюды. Кажа, пабачыцца...

— Сюды ўжо няма да каго ехаць, — перабівае Яўгеніха, — і яна сама ці працягне да восені...

Ганька чуе гэту гутарку дарослых, і сэрца яе раптам захлынаецца ад жалю, ад слёз. Ёй раптам робіцца шкада бацькі... Такія каснікі ён прыносіў ёй — чырвоныя, сінія, зялёныя. Такі ён быў прыгожы: высокі, з вусамі, на лісапедзе... А цяпер, калі ён памрэ, значыць, ён ніколі, ніколі больш не прыедзе і ніколі не прынясе такіх каснікоў... І не будзе гушкаць яе на нагах...

І яна за руку з цёткай Яўгеніхай ідзе, каб павітацца з бацькам. (А гэты дзядзька — бацькаў брат — кажа: развітацца...)

На вуліцы Ганька яшчэ здалёку стрымлівае крок і зноў упіраецца: хіба гэта яе бацька?.. Бацька сядзіць на возе жоўты, высахлы, у запаленым з дарогі чорным адзенні... Слабая-слабая ўсмішка крывіць жоўты бацькаў твар. Высахлая бацька-

Спаўняецца 90 гадоў з дня нараджэння выдатнага савецкага жывапісца К. Ф. Юона. Карціна К. Ф. Юона «Сакавіцкае сонца».

ВЕЧНА МАЛАДАЯ ПАЭЗІЯ

Сяргей Ясенін. Работа скульп-
тара І. Г. Анішчанкі.

(Да 70-годдзя з дня нараджэння Сяргея Ясеніна)

Ты теперь не так уж будешь
биться,
Сердце, тронутое холодком,
И страна березового ситца
Не заманит шляться босиком.

Так, гэта Сяргей Ясенін.
Вось ужо больш за паўста-
годдзя кожнае пакаленне ад-
крывае для сябе яго лірыку.
Ідуць гады, мяняецца аблічча
зямлі, мяняецца чалавек, а
паэзія песняра «Березового
ситца» не старэе і не траціць
водару траў і шумлівых гаёў,
у ёй гараць росныя святанні
і залатыя асеннія вечары, сві-
шчуць завеі і заўсёды бецца
гарачае сэрца паэта. Яно пера-
поўнена ўлюбёнасцю ў блакіт-
ныя прасторы Расіі, у кала-
рытную моўную стыхію наро-
да, яно сагрэта шчырымі
пачуццямі чыстага кахання,
часам агорнутага лёгім смут-
кам. Але сэрца паэта заўсёды
прасякнута замілаваннем род-
най зямлі.

Я думаю:
Как прекрасна
Земля
И на ней человек.

Гаварыў юны Ясенін.
Гэтая любоў да роднай
зямлі і чалавека на ёй вось
ужо многія гады брала, бярэ
і будзе браць у палон людскія
сэрцы. А той, хто ў маладосці
палюбіў паэзію Ясеніна, не
разлучаецца з ёю ўсё жыццё.
Не гладкі быў шлях паэта
ў савецкую літаратуру — ён
блукаў і памыляўся, але ніколі
не прыстасоўваўся да моднай
плыні, не крывіў душою, не
хлусіў сабе і чытачам. Ясенін
сумленна і шчыра спрачаўся
з сабою, пакутліва пераадоль-
ваў сябе, каб бліжэй быць да
народа, «каб быць патрэб-
ным» яму.

Пасля рэвалюцыі Сяргей
Ясенін усё часцей звяртаўся
да «Капітана зямлі» — Вялікага
Леніна, імкнуўся глыбей асэн-
саваць рэвалюцыйную сут-
насць жыцця.

Большасць чытачоў ведае
Сяргея Ясеніна як пранікнё-
нага лірыка, які прынёс у лі-
таратуру свае задушэўныя ін-
танацыі, свой рамантызаваны
свет, абвостраныя пачуцці і
думкі. Але многія абмінаюць
яго страсныя паэмы «Песня аб
вялікім паходзе», «Ганна Сне-
гіна», «Пугачоў», «Паэма пра
36», дзе Ясенін выявіў вялікія
эпічныя магчымасці і сілу ма-
стацкага бачання жыцця і па-
дзей, хоць і не заўсёды пра-
вільна разумеў іх сутнасць.

У 1924 годзе ў паэме «Ле-
нін» паэт пісаў:

Его уж нет, а те, кто
вживе,
А те, кого оставил он,
Страну в бушующем
разливе
Должны заковывать
в бетон.

Ён бачыў будучае краіны,
творцамі і сведкамі якога
з'яўляемся мы.

Па сведчанню пісьменніка
Юрыя Лібядзінскага, у тым жа
1924 годзе Сяргей Ясенін збі-
раўся ўступіць у Камуністыч-
ную партыю. Але яго жыццё
трагічна абарвалася, калі паэ-
ту мінула толькі трыццаць
гадоў. Больш паловы карот-
кага жыцця ён аддаў паэзіі,
жыў паэзіяй і для паэзіі. Ця-
пер яму было б 70 гадоў, ён
быў бы нашым сучаснікам,
аўтарам многіх цудоўных пе-
сень, якіх не паспеў праспя-
ваць.

«Які чысты і які рускі
паэт», — гаварыў пра Ясеніна
Максім Горкі.

Большасць з таго, што на-
пісаў Сяргей Ясенін за сваё
кароткае жыццё, увайшло ў
залаты фонд савецкай літара-
туры і сусветнай лірыкі, увай-
шло ў нашы сэрцы як вялікая
радасць адкрыцця сапраўднай
паэзіі, якую будучы захопля-
ца многія і многія пакаленні
нашых нашчадкаў.

Сяргей ГРАХОЎСКІ

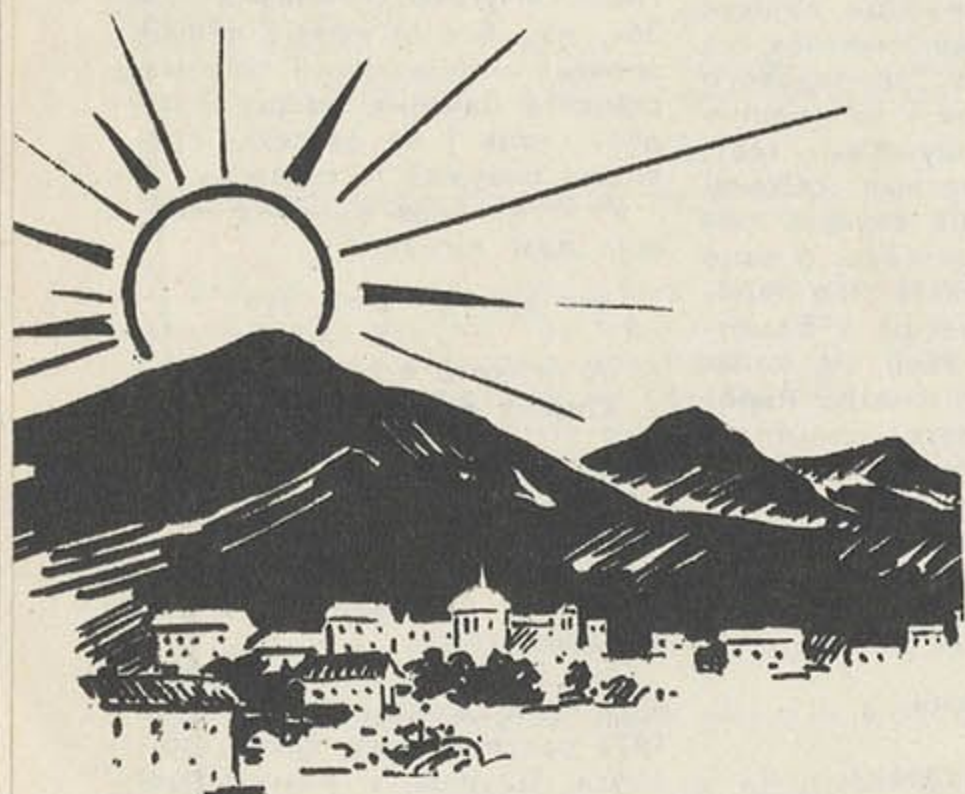
Ніл ГІЛЕВІЧ

Аўтарытэт Радзімы

Высока ў гарах я думаю
Пра аўтарытэт Радзімы.
Чаму так найшло — не знаю:
У думак — свая дарога.
Можа, што снег на стромах —
Чысты, як пух лебядзіны!
Можа, што неба ды сонца,
А больш нада мной — нічога!
Калі ён і дзе пачаўся —
Аўтарытэт Радзімы!
Ці там, у далёкім Шушанскім!

Ці на барыкадах Прэсні!
Ці, можа, ў той самы момант,
Як быў расстраляны Зімі!
Як колбу старой планеты
Да самага дна мы ўстрэслі!
А дзе і калі ўзвышаўся
Твой аўтарытэт, Радзіма!
З плацінаю Днепрабуда!
У цэхах Магнітагорска!
Ці ў памятным сорака першым,
Як мужнасцю свет здзівіла!

Ці ў радасным сорака пятым,
Калі не карала жорстка!
Высока ў гарах, дзе слепіць
І неба, і снег, і сонца —
Здаецца, ты ў казцы нейкай
Натрапіў на цуд праўдзівы.
Трывогу змяняе гордасць,
І хораша мне — бясконца.
Высока ў гарах я думаю
Пра аўтарытэт Радзімы.
Сафія — Мінск.

Сафія рانیцай

Сафія позна спаць не любіць:
Чуць золак — раптам ажыве,
І звоніць весела, і трубіць,
І смачна баніцу жуе.

Снуюць умітусь пешаходы —
Туды-сюды, як мураўі.
У гэкі час і я заўсёды
Іду як роўны між раўні.

І я па ранішняй Сафіі
Амаль не падбегам бягу:
Пакорны роднай мне стыхіі,
Іначай проста не магу.

Дый паспрабуй не паспяшацца,
Калі здаецца зноў і зноў,
Нібыта ўсе бягуць па шчасце,
А не да горнаў і станкоў.
Сафія — Мінск.

Мал. Г. Віткоўскага.

У «Воўчым логаве»*

Сядзіба тырана.
Шалёнага зверу сядзіба.
Жалезабетонныя норы-хады
Пад зямлёй.
З натоўпам турыстаў
Іду і гляджу, як на дзіва,
На сцены скляпенняў —
У сажані тры таўшчынёй.

І хто мне даводзіў,
Што моцныя духам тыраны!
Не вера і ўпэўненасць імі кіруе,
А страх.
Той страх неадольны,
Што ў гэтым гняздзе мураваным
Крываваму фюрэру
Спаць не даваў па начах.

Заўсёды і ўсюды
Тыраны баяліся помсты.
Заўсёды і ўсюды
Тыранаў праследаваў страх.
І ўсё-такі помста прыходзіла —
Рана ці позна,
Каб косці іх чорныя
З ветрам развеяць у прах.
Каб доўгія потым
Стагоддзі і тысячагоддзі
Пракляццем гучала іх памяць
У вуснах людзей.

Па шэрых руінах —
Астатках былога страхогця —
Бязбоязна лазіць
Вяснушчаты
Заўтрашні
Дзень.

Беласток — Мінск.

* Так называлася сядзіба Гітлера пад Кентшынам, дзе з 1941 па 1944 год знаходзілася яго стаўка.

АЎТАРЫТЭТ І АСАБІСТЫ ПРЫКЛАД

Дзеці ўжо ў раннім узросце пачынаюць пераймаць манеры і звычкі бацькоў—і добрае, і дрэннае. Спачатку яны пераймаюць несвядома. Напрыклад, бацька, вярнуўшыся з работы, гаворыць жонцы: «Налівай падрубаць». А назаўтра дачка-першакласніца, прыйшоўшы са школы, кажа: «Я зараз хуценька падрубаю, а потым урок пачну вучыць». Паводзіны бацькоў—жывы прыклад для дзяцей.

Самае важнае, што павышае выхаваўчую сілу асабістага прыкладу,—гэта аўтарытэт бацькоў. Аўтарытэтным бацькам дастаткова выказаць незадавальненне, каб утрымаць дзіця ад няправільнага ўчынку. А калі аўтарытэт адсутнічае, то на заўвагі бацькоў дзеці адказваюць грубасцю і непаслухмянасцю.

Аўтарытэт бацькоў змяняецца разам з узростам дзяцей. Пакуль дзіця маленькае, яно, звычайна, паважае бацьку і маці, слухае іх. А потым бывае пералом: дзіця перастае слухаць, загад на яго не дзейнічае. Так здараецца таму, што бацькі па-ранейшаму лічаць яго «маленькім», а між тым гэта падлетак, у яго заўважна пашырыўся разумовы круггляд.

Аўтарытэт бацькоў нетрывалы і хутка разбураецца, калі ён грунтуецца на пагрозе, страху.

— Я майму ўчора ўсыпаў як мае быць,—хваліўся бацька свайму суседу.—А ты, мусіць, дараваў свайму? Вось пабачыш, заўтра зноў «двойку» прынясе. А мой—пабаіцца. Учора з кнігай да ночы сядзеў...

Як глыбока памыліўся бацька, думаючы, што ён дабіўся сынавай павягі і паслухмянасці! Так, павяга можа і будзе, але якая? Халодная, баязлівая, якая можа прывесці да скрытнасці і хлуслівасці.

Дрэнна, калі бацькі стараюцца трымацца воддаль ад дзяцей: не пагуляюць з імі, не пагутараць. Вельмі крыўдзяцца дзеці на бацькоў, калі чуюць адказы: «адчапіся, мне часу няма» або: «ты яшчэ маленькі, падраснеш—дазна-

ешся». Дзеці ж цікавыя, на ўсе пытанні яны павінны атрымліваць адказы, якія б іх задавальнялі цалкам.

Няправільна робяць і тыя бацькі, якія маюць прывычку выхваляцца ў прысутнасці дзяцей, не заўважаючы заслуг іншых людзей. Дзеці таксама пачынаюць фанабэрыцца, хваліцца: маўляў, «мой бацька—начальнік, і мне ўсё можна».

Нельга апраўдаць бацькоў, якія стараюцца заваяваць аўтарытэт сярод дзяцей шляхам подкупу—грашовых падарункаў і абяцанняў.

— Будзеш вучыцца без «двоек», куплю веласіпед,—ставіць умову маці. І ў сына выпрацоўваецца звычка рабіць што-небудзь толькі за падарункі, толькі для таты і мамы, а не для грамадства, для Радзімы, для школы.

У бацькоў і дзяцей, як правіла, павінны быць добрыя, сяброўскія адносіны. Але нельга дапусціць, каб дружба перарасла ў панібратства. У такім выпадку можа адбыцца такі казус, пра які расказаў А. С. Макаранка ў «Кнізе для бацькоў».

У сям'і Галавіных было вырашана ўстанавіць «сяброўскія» адносіны. Дачка Ляля пад радасны смех усіх членаў сям'і пачала называць свайго бацьку па імю—Грышкам.

— Грышка, ты зноў учора глупства малоў за вячэрай у Мікалаевых!

А калі бацькі спрабавалі адгаварыць дачку ад паступлення ў мастацкі тэхнікум, яна заявіла бацьку:

— Грышка! Я ў твае справы не лезу, і ты ў мае не лезь. І што ты цяміш у мастацтве?

Што ж спрыяе стварэнню здаровага бацькоўскага аўтарытэту?

Дзеці больш паважаюць тых бацькоў, да якіх з павягай ставяцца ў калектывах, дзе яны працуюць.

— Мая мама — ведаеш, якая? На Дошцы гонару яе партрэт, і прэмію атрымала,—кажа першакласніца свайму сяброўкам пра сваю маці—дзярку, ударніцу камуністычнай працы.

— А майго тату за высокі

Першы падарунак маме.

ўраджаі на выстаўку ў Маскву пасылалі,—хваліцца яе сябрук.

Колькі павягі ў гэтых словах! А там, дзе ёсць павяга, там дзеці, безумоўна, будуць слухаць бацькоў.

Вельмі правільна робяць бацькі, знаёмячы сваіх дзяцей з прадпрыемствам, дзе яны працуюць. Няхай на свае вочы ўбачаць дзеці, які ўклад уносяць іх бацька і маці ў агульную справу!

Правільныя паводзіны ў сям'і таксама ствараюць аўтарытэт бацькоў. Сваркі, узаемнае недавер'е, п'янства неспрыяльна адбіваюцца на дзецях. Замкнутыя і нават варожа настроеныя бываюць дзеці ў такіх сем'ях.

Кепска ўплывае на аўтарытэт бацькоў адсутнасць адзіных патрабаванняў да дзяцей.

— Адпачні, Васілёк, а потым—за ўрок,—кажа бацька сыну-пяцікласніку.

— Ты яго зусім замучыць хочаш гэтымі ўрокамі,—умешваецца маці,—паспее, зробіць.

Васільку, вядома, хочацца пагуляць, і ён, паслухаўшы маці, пабег на вуліцу, дзе прагуляў да вечара. А назаўтра прынёс «двойку». Маці, дазнаўшыся пра яе, адразу ж загадала сесці за ўрок.

— Ты мяне замучыць хо-

чаш, я яшчэ не адпачываў,—агрызнуўся сын і зрабіў па-свойму—пабег на вуліцу.

Вельмі вялікае значэнне мае блізкасць да дзяцей: важна ведаць іх інтарэсы, чым яны жывуць, хто іх сябры. Дзіця павінна само дзяліцца сваімі перажываннямі, расказваць пра сябе.

Важная ўмова аўтарытэту—справядлівыя адносіны да дзіцяці.

— Абяцаў, а не ўзяў мяне з сабою ў горад. Не пабудзіў мяне і паехаў, а я хуценька б сабраўся,—з пачуццём глыбокай крыўды гаворыць сын.—Я так хачу пагледзець горад!

У хлопчыка з'явілася законнае пачуццё крыўды на бацьку, які ашукаў яго. Не выканае ў другі раз свайго абяцання бацька—і павяга да яго знікне.

Бацькі павінны служыць прыкладам праяўлення ўвагі да навакольных людзей—гэта адна з важнейшых умоў стварэння аўтарытэту. Уступіць пажылому чалавеку месца ў аўтобусе, памагчы падняць рэч, якая ўпала,—убачыўшы гэта, дзіця потым само будзе старацца рабіць таксама.

Такім чынам, у аснове аўтарытэту ляжаць дастойныя паводзіны бацькі і маці ў сям'і, у грамадстве, сумленныя адносіны да працы, увага да людзей.

В. ГАЛАВАЧОУ

Я ЕМ ЧАРАВИК

Рамэн ГАРЫ

Мал. А. Чуркіна

Перада мной расцілалася Арызонская пустыня са сваімі цяроўнікамі і калючкамі — бедная расліннасць і ссохлая зямля. Такі ландшафт цалкам адпавядае майму ўзросту, душэўнаму стану і настрою. Але якраз пад уплывам гэтага беднага і бесплоднага ландшафту я меў неасцярожнасць раска- заць жонцы выпадак са свайго далёкага мінулага. Адным словам, я даў волю настальгіі і, можа быць, пэўнаму абурэнню супраць прыкмет старасці на маіх скронях і ў маім сэрцы.

Карацей кажучы, я пачаў раскадваць жонцы гісторыю свайго першага кахання.

Я заяўляю, зусім не хвалючыся, што ў дзевяцігадовым узросце, падобна да самых вялікіх закаханых усіх часоў, зрабіў дзеля сваёй каханай учынак, якому, наколькі мне вядома, не было роўнага.

Я з'еў, каб даказаць ёй сваё каханне, чаравік на гумавай падэшве.

Ужо не першы раз я з'ядаў дзеля яе ўсялякія прадметы. За тыдзень да таго я з'еў цэ- лую серыю баварскіх марак, якія з гэтай мэтай украў у дзя- дулі, а за два тыдні да таго, у дзень нашай першай суст- рэчы, я з'еў тузін земляных чарвякоў і шэсць матылёў.

Цяпер трэба сёе-тое рас- тлумачыць.

Я ведаю, калі гутарка захо- дзіць аб любоўных падзвігах, мужчыны заўсёды схільны да выхвалення. Паслухаць іх, дык іх адвага не ведала межаў. І паспрабуйце ўсумніцца — яны не ўступяць ніводнай дро- бязі. Вось чаму я і не прашу верыць таму, што, апрача гэ- тага, я з'еў дзеля сваёй каха- най японскі веер, пяць метраў шарсцяных нітак, фунт вішне- вых костачак (яна ела вішні, а

мне аддавала костачкі), а так- сама трох рэдкіх рыбак, якіх мы злавілі ў акварыуме яе на- стаўніка музыкі.

Маёй маленькай сяброўцы было толькі восем год, але патрабавальнасць яе была ве- лізарная. Яна бегла перада мною па алеях парку і паказ- вала пальцам то на кучу лісця, то на гравій, то на кавалачак газеты, што валяўся пад на- гамі, і я пакорліва выконваў маўклівы загад. Памятаю, яна раптам пачала збіраць марга- рыткі, і я з жахам глядзеў, як букет рос у яе руках; але я з'еў і маргарыткі пад яе пільным позіркам, у якім да- рэмна спрабаваў знайсці агеньчык захаплення. Ніяк не праявіўшы ўдзячнасці, яна па- бегла, падскокваючы, а праз некаторы час вярнулася з паў- тузінам смаўжоў і працягнула іх мне уладарным жэстам. Тады мы схаваліся ў кустах, каб нас не ўбачылі гувернант- кі, і мне давялося пакорна падпарадкавацца — смаўжы адправіліся туды ж, куды і ўсё іншае; усё гэта я прарабіў пад яе недаверлівым позір- кам, так што аб махлярстве не магло быць і гутаркі.

* * *

У той час дзецям яшчэ не адкрывалі таямніц кахання, і я быў упэўнены, што раблю, як належыць. Між іншым, я і сё- ня яшчэ не перакананы, што памыляўся. Я ж стараўся як мог. І, напэўна, іменна гэтай чароўнай Месаліне я абавяза- ны сваім выхаваннем пачуц- цяў.

Самае сумнае было тое, што я нічым не мог яе здзі- віць. Ледзь толькі я пакончыў з маргарыткамі і смаўжамі, як яна прамовіла задуменна:

— Жан-П'ер з'еў для мяне пяцьдзесят мух і спыніўся толькі таму, што мама паклі- кала яго піць чай.

Я здрыгануўся.

Я адчуваў, што гатовы з'есці для Валянціны — іменна так яе звалі — пяцьдзесят мух, але я не мог вынесці думкі, што варта мне адварнуцца, як яна ашуквае мяне з маім лепшым сябрам. Аднак я праглынуў і гэта. Я пачынаў прывыкаць.

— Можна, я пацалую цябе?

— Можна. Але не слінь мне шчаку, я гэтага не люблю.

* * *

Я пацалаваў яе, стараючыся не слініць шчаку. Мы сталі на калені за кустамі, і я цалаваў яе яшчэ і яшчэ. А яна круціла серсо вакол пальца.

— Колькі ўжо?

— Восемдзесят сем. Можна пацалаваць цябе тысячу ра- зоў?

— Можна. Толькі хутчэй. Гэта колькі — тысяча?

— Я не ведаю. Можна, я цябе і ў плячо пацалую?

— Цалуй.

Я пацалаваў яе і ў плячо. Але ўсё гэта было не тое. Я адчуваў, што павінна быць яшчэ штосьці, мне невядомае, але самае галоўнае. Сэрца ў мяне моцна калацілася, я ца- лаваў яе ў нос і валасы і адчу- ваў, што гэтага недастаткова, што трэба штосьці большае: нарэшце, страціўшы галаву ад кахання, я сеў у траву і зняў чаравік.

— Я магу з'есці яго дзеля цябе, калі хочаш.

Яна паклала серсо на зямлю і прысела на кукішкі. Я заўва- жыў у яе вачах агеньчык за- хаплення. Большага я не жа- даў. Я ўзяў сцізорык і пачаў рэзаць чаравік. Яна глядзела на мяне.

— Ты будзеш есці яго сы- рым?

— Так.

Я праглынуў кавалак, за ім другі. Пад яе поўным захап- леннем позіркам я адчуваў сябе сапраўдным мужчынам. Адрэ- заўшы наступны кавалак, я глыбока ўздыхнуў і праглынуў яго; я працягваў гэтым зай- мацца да таго часу, пакуль ззаду не пачуўся крык мае гувернанткі і яна не вырвала чаравік у мяне з рук. Мне было вельмі кепска ў тую ноч, і, паколькі прыйшлося выкач- ваць змесціва майго страўніка, усе доказы майго кахання, адзін за адным, паўсталі перад вачыма маіх бацькоў.

Вось якімі ўспамінамі я па- дзяліўся з жонкай, седзячы на тэрасе нашага дома ў Ары- зоне і пазіраючы на бедны ландшафт пустыні, быццам з набліжэннем шостага дзе- сятка я адчуў раптам неадоль- ную патрэбу ажывіць у па- мяці свежасць даўно мінулага юнацтва. Жонка выслухала мой расказ моўчкі, але я заў- важыў на яе твары летуценны выраз, які здаўся мне дзіўным. З таго часу яна чамусьці рэзка змяніла адносіны да мяне. Яна амаль са мной не размаў- ляла. Можа быць, я зрабіў нетактычна, раскадаўшы ёй пра свае мінулыя захапленні, але на схіле дзён, пасля трыц- цаці гадоў сумеснага жыцця, мне здаецца, я заслужваў спа- гады.

Сустрэкаючы яе позірк, я чытаў у ім папрок і нават пакуту, а часам вочы яе на- паўняліся слязьмі. Праз колькі дзён пасля нашай размовы яна захварэла. Яна адмовілася ад доктара і толькі глядзела на мяне гнеўным позіркам. Яна ляжала ў сябе ў пакоі, з вялікай грэлкай, скурчыў- шыся ў клубок; калі я ўвахо- дзіў, яна кідала на мяне абра- жаны позірк і паварочвалася

спіной, так што мне застава-лася толькі глядзець на сівыя завіткі ў яе над вухам. К таму часу абедзве нашы дочки ўжо выйшлі замуж, і мы жылі ўдваіх. Я, як прывід, сноўдаўся з пакоя ў пакой. Я пазваніў старэйшай дачцэ, спадзеючыся хоць ад яе дазнацца, у чым жа я вінаваты,— справа ў тым, што мая жонка і старэйшая дачка штодня цэлую гадзіну абмяркоўвалі па тэлефоне мае недахопы. Але на гэты раз дачка не была ў курсе справы. З гэтай прычыны яна чула ад маці толькі зусім не цікавую на першы погляд фразу:

— Твой бацька ніколі мяне па-сапраўдному не кахаў.

Я сышоў на тэрасу, цяжка апусціўся ў крэсла і стаў думаць. Я глядзеў на ландшафт, які перада мною распасціраўся, з яго кактусамі, неўрадлівай зямлёй і патухлымі вулканама, і не спяшаючыся, старанна правяраў сваё сумленне. Потым я ўздыхнуў. Падняўся, пайшоў у гараж і сеў у машыну. Я адправіўся ў Скотс-дэйл і ўвайшоў у магазін «Джон і К».

— Мне патрэбна, — сказаў я, — пара чаравікаў на гумавай падэшве. Што-небудзь лягчэйшае. Для хлопчыка дзевяці гадоў.

Я ўзяў скрутак і паехаў дадому. Затым прайшоў на кухню і добрыя паўгадзіны варыў чаравікі. Потым я паставіў іх на талерку і рашучым крокам увайшоў у пакой жонкі. Яна кінула на мяне сумны позірк, у якім раптам запалілася здзіўленне. Яна прыўзнялася на пасцелі. Вочы яе заззялі надзеяй. Урачыстым жэстам я выняў з кішэні сцізорык і сеў у яе ў нагах. Потым узяў чаравік і прыняўся за яго. Праглынуўшы кавалак, я кінуў патэтычны позірк на жонку: урэшце, мой страўнік быў ужо не той, што ў тыя, даўнія часы. У позірку жонкі я прачытаў толькі найвялікшае задавальненне. Я заплушчыў вочы і працягваў жаваць з панурай рашучасцю не паддавацца бегу часу, сівізне і старэчай немачы. Я гаварыў сабе, што, уласна, няма ніякіх падстаў схіляць галаву перад недамаганнямі, слабасцю сэрца і ўсім іншым, што звязана з узростам. Я праглынуў яшчэ кавалак. Я не чуў, як жонка ўзяла ў мяне з рук сцізорык. Але, расплюшчыўшы вочы, я ўбачыў, што ў руках у яе другі чаравік і яна бярэ ўжо другі кавалак. Яна ўсміхнулася мне праз слёзы. Я ўзяў яе руку, і мы доўга сядзелі так у змроку, пазіраючы на пару дзіцячых чаравікаў, якія стаялі перад намі на талерцы.

Пераклад з французскай мовы

ДЛЯ ВАС, ГАСПАДЫНІ

Апошнім часам у магазінах паяўляецца ўсё больш розных тавараў бытавой хіміі, якія значна палегчаюць працу жанчын. Гэта — парашкі для бялізны, сродкі для чысткі пасуды і інш. **Рэдакцыя папрасіла начальніка хімікатэхналагічнай лабараторыі Белмясцпрома таварыша Л. П. Шульмана расказаць, якія новыя добрыя памочнікі жанчын у быце паявіліся ў продажу.**

Вось што ён нам паведаміў:

Кожная гаспадыня ўжывае парашкі для мыцця бялізны. Зараз на прылаўках магазінаў «Стирпор», «Мылолит», «Минск», «Прогресс», «Беларусь» — вырабы беларускіх прадпрыемстваў. Якому ж сродку аддаць перавагу? Лепш за ўсё зарэкамендаваў сябе парашок «Беларусь» для мыцця баваўнянай бялізны. Пасля мыцця «Беларуссю» не трэба ўжываць адбельныя сродкі, не абавязкова і падсіняваць бялізну, таму што яна набывае першапачатковы свой колер і свежасць.

Хутка з'явіцца ў продажу і, напэўна, спадабаецца гаспадыням вадкі мыючы сродак «Свет» для мыцця шарсцяных, шаўковых і сінтэтычных тканін. Дастаткова паўшклянкі гэтай вадкасці растварыць у пяці літрах цёплай вады, апусціць рэч у раствор, злёгка прамыць і прапаласкаць у цёплай вадзе. Рэч добра ачышчаецца і захоўвае форму. Для такіх жа тканін прызначаецца і парашок «Прогресс».

Хочацца напамініць гаспадыням: шарсцяныя і шаўковыя тканіны нельга моцна церці, таму што яны дэфармуюцца. Лепш за ўсё іх мыць у тазіку і, вядома ж, ні ў якім выпадку ў пральнай машыне.

Асабліва шмат працы адбірае мыццё спецвопраткі. Зараз выпушчаны спецыяльны парашок «Для спецодежды». Жанчыны яго адразу ацанілі — нават моцна забруджаная вопратка лёгка адмываецца, калі паляжыць некалькі гадзін у растворе гэтага парашку.

Гаспадыням вядома, што баваўняная бялізна з часам жаўцее і ні кіпячэнне, ні ўзмацненне мыцця не робяць яе бялейшай. Хімікі прапанавалі адбельвальнікі. Нашы прадпрыемствы выпускаюць адбельвальнікі «Лебедь», «Чайка», «Снежок» і іншыя. Пасля мыцця і паласкання бялізну дастаткова апусціць у раствор адбельвальніку на 5—10 минут, і яна стане бела. Адзін пакецік «Чайкі» прызначаны для адбельвання 2—3 кілаграмаў бялізны. А калі вы хочаце яшчэ злёгка і падкрухмаліць бялізну — карыстайцеся саставам «Лебедь». Пара-

шок трэба размяшчаць у шклянцы цёплай вады, разбавіць гарачай вадой і, памешваючы, падагрэць да атрымання клей-стару. Растварыце гэты клейстар у 10—12 літрах халоднай вады, апусціце туды бялізну на 5 минут, і самі пераканаецеся, якая свежая стане яна.

Некаторыя гаспадыні думаюць, што калі бялізну пракіпяціць у адбельвальніку — яна будзе бялейшая. Гэта няправільна: пры кіпячэнні белы фарбавальнік раскладаецца, і ўся ваша праца прападае марна.

Ёсць яшчэ адзін усім вядомы сродак для адбельвання і дэзінфіцыравання бялізны — «Персоль». Хутка ён будзе выпускацца на нашых прадпрыемствах.

Усе ведаюць, што бялізна набывае асабліва прыемны колер, калі яе злёгка падсіняць. Для гэтага карыстаюцца метыленавай і ўльтрамарынавай сінкамі. Хочацца расказаць пра метыленавую сінку. Гэта — даволі стойкі фарбавальнік, і пры вялікіх дозах ён не палешыць колер бялізны, а можа пафарбаваць яе. Ультрамарын — пігмент, які пры наступным мыцці лёгка здымаецца, таму лепш за ўсё карыстацца ім.

Шмат клопатаў прыносіць гаспадыням чыстка пасуды, ракавін, ваннаў. Можна парэкамендаваць такія сродкі, як «Чистоль», «Гигиена», «Нэдэ». Зусім нядаўна створаны новы сродак для чысткі рэчаў з каляровых металаў: люстраў, багетаў, водаправодных кранаў і г. д. Гэта — вата «Металлін». Туды ўваходзяць тонкія абразіўныя рэчывы. Дастаткова кавалачкам такой ваты працерці, скажам, водаправодны кран, і ён будзе блішчаць, як новы. Гаспадыням, напэўна, спадабаецца гэты падарунак хімікаў.

Ужо зараз многія гаспадыні ацанілі «Сродак для зняцця накіпу». У чайнік трэба ўліць чвэртку літра саставу, дадаць 2 літры вады і пакінуць раствор у чайніку на 2—3 гадзіны: накіп лёгка здымецца.

І яшчэ адзін новы сродак «Для чысткі газавых пліт» і ўсёй эмаліраванай пасуды асвоілі нашы хімікі. Варта нанесці тонкі слой гэтага саставу на паверхню пліты і праз 5 минут змыць гарачай вадой — пліта або пасуда стане чыстай.

«Антиобледенитель» ужываецца для таго, каб шыбы аўтамашын не пакрываліся лёдам, гэтым саставам можна змазаць і вокны ў жылых дамах.

Вось далёка не поўны пералік тавараў бытавой хіміі, якія выпускаюць прадпрыемствы Бытмясцпрома.

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
Імя У. Л. Б.

Апенькі

Вось радня, дык радня!
І на пні,
І каля пня,
І вялікіх
І маленькіх—
Больш за тысячу апенек!
Дастаю з кішэні
Ножык—
Умомант будзе
Поўны кошак.

Лісічкі

Дружныя сяброўкі
Жоўтыя галоўкі
З моху паказалі,
Хорам загукалі:
— Мы—грыбы-лісічкі—
Родныя сястрычкі.
Мы жывём у згодзе
Адною сям'ёй:
Хто нас першы знойдзе,
Будзе рады той.

Сыраежкі

Не паверыў я вачам,—
Гэта ж дзіва новае:
Нібы кветкі —
Тут і там —
Рознакаляровыя.
На палянцы,
Каля сцежкі,
Сыраежкі, сыраежкі...
На галоўках хустачкі
Жоўтыя, чырвоныя,—
Іх збіраем дружна мы
У кошыкі лазовыя.

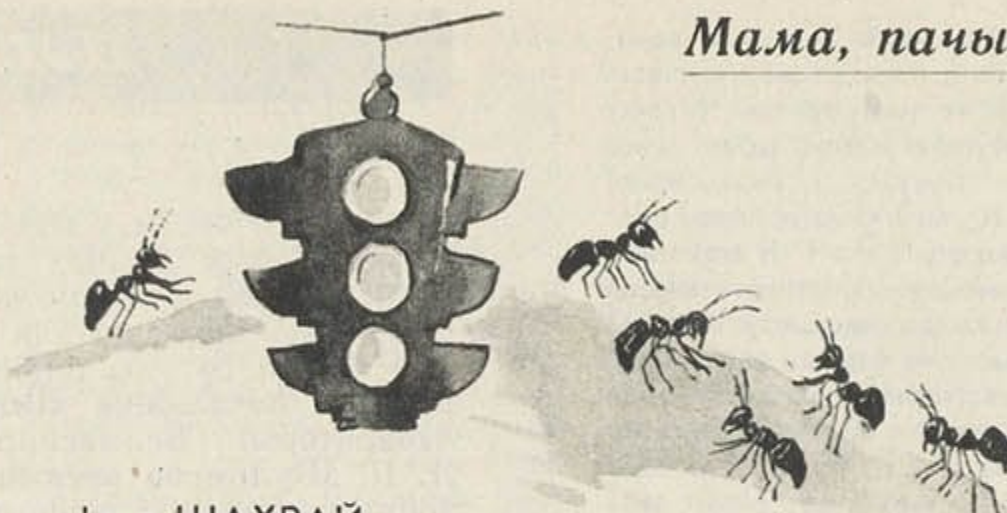

Баравік

Як пачуў наш гоман, крык,
Дык у ельнік баравік
Нечакана раптам знік.
Ён думаў, што заблудзім
Не трапім услед за ім,
Мы смехам ранак будзім
У ельніку густым.
Чуцен наш
Вясёлы крык.
— Я знайшоў ба-ра-а-вік!
Я знайшоў баравік!

Мама, пачытай!

Ілья ШАХРАЙ

ЯК ВЫНАЙШЛІ СВЕТАФОР

Аднойчы ў лесе сустрэліся дзве сцежкі, што ішлі ад розных мурашнікаў. І ўтварылася скрыжаванне. А на ім шум і штурханіна. Бо ўсе спяшаюцца і саступаць адзін аднаму з дарогі не хочуць.

І праштурхаліся б цэлы дзень, каб не павучок.

Павучкі наогул сумныя. Але гэты трапіўся вясёлы. І вочы ў яго былі не такія, як ва ўсіх, а рознакаляровыя. І зялёныя, і чырвоныя, і жоўтыя.

Вы, мусіць, ведаеце, што вачэй у павукоў шмат.

А бачаць яны ўсё роўна кепска.

Вось ён пачуў спачатку шум, а потым убачыў мурашак.

— Во, знайшлі чаго сварыцца,— крыкнуў вясёлы павучок.—

Цішэй! Я памагу вам!

Ён звіў павучціне над перакрываўаннем, сеў у самым яго цэнтры. І давай падміргваць сваімі рознакаляровымі вачыма.

Міргне зялёным — мурашкі з першага мурашніка паўзуць, груз цягнуць, а іх суседзі нецярпліва пераступаюць з лапкі на лапку, чакаюць свайго колеру.

І вось павучок падае каманду чырвоным вочкам. Цяпер усе наадварот.

А каб было аднолькава ўсім і ніхто ні на кога не злаваў, сігналіў веселун жоўтымі вачыма. Тады ніхто не кранаўся з месца, усе стаялі.

Убачылі гэта людзі — і вынайшлі для сябе вулічны светафор. А самі ніколі да такога не дадумаліся б.

ДРЭВА ПІСЬМАЎ

У глыбокай старажытнасці ў далёкіх стэпах, дзе жылі вандронныя плямёны, расло вечназялёнае дрэва, якое называлася Дрэвам пісьмаў.

Да яго з блізкіх і далёкіх стойбішчаў прыезджалі людзі і пісалі на прыгожых і вялікіх лістах і пялёстках.

Бо качэўнікі часта мянялі месцы сваіх стаянак, і знайсці адзін аднаго было даволі цяжка. А дзе расце Дрэва пісьмаў, ведалі ўсе...

І лісце і кветкі былі розныя на гэтым дрэве: яркія і вясёлыя, сціплыя і сумныя, як і пісьмы.

Потым з'явіліся ля дрэва тыя, каму пісьмы прысвячаліся. Чыталі, сціралі, пісалі адказ.

І ўсё паўтаралася зноў.

Гэта лічылася ўстаноўленым і свяшчэнным парадкам.

Але аднойчы ў гэтыя краі завітаў чужаземец.

Ён убачыў дрэва і здзівіўся яго прыгажосці і незвычайнасці.

І наламаў букет.

Але калі ён з гэтым букетам прыезджаў каля аднаго са стойбішчаў, яго спыніў качэўнік і з жахам растлумачыў, у якое непрыемнае становішча трапіў чужаземец.

— Ты павінен панесці суровае пакаранне.

— Але за што ж караць? — тут жа знайшоўся чужаземец. — Вам не трэба будзе ездзіць да дрэва, я разнясу пісьмы, што ў гэтым прыгожым букеце.

Гэта быў першы паштальён.

І з таго часу паштальён разносіць людзям букеты пісьмаў, якія, нібы кветкі, бываюць яркія і вясёлыя, сціплыя і сумныя...

ПРАЦОЎНЫМ РЭЗЕРВАМ — 25 ГАДОЎ

Фотанарыс П. Нікіціна

25 гадоў назад упершыню адчыніліся дзверы прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў.

За гэты час тысячы юнакоў і дзяўчат набылі ў прафтэхвучылішчах розныя спецыяльнасці і ўліліся ў рабочы клас нашай краіны. Зараз выпускнікоў вучылішча вы можаце сустрэць на кожным заводзе, фабрыцы, у кожным калгасе, саўгасе.

Маладзечанскае гарадское прафесіянальнае тэхнічнае вучылішча № 21 рыхтуе будаўнікоў і радыёмеханікаў для работы ў сельскай мясцовасці.

Яно не раз займала першае месца ў сацыялістычным спаборніцтве работнікаў і навучэнцаў навучальных устаноў прафесіянальна-тэхнічнай адукацыі. А з 1964 года вучылішчу прысвоена званне «вучылішча высокай культуры працы і быту».

Выдатнікі вучобы Марыя Пашкоўская і Іван Мацкевіч.

Ідзе ўрок эстэтыкі.

На занятках у радыёкласе. На пярэднім плане (злева направа): Хрысціна Бабкевіч, Тамара Цітова, Ганна Баслык і Ліда Федукевіч.

ПРАЧЫТАЙЦЕ ГЭТЫЯ КНІГІ

СВЯТЛАНА КУРЫЛЕВА. «Жаваранкі на вуліцы». У першы зборнік маладой пісьменніцы ўвайшлі лепшыя з апублікаваных у перыядычным друку апавяданняў.

Святлана Курылёва — настаўніца, і гэта адразу адчуваецца ў яе невялікіх творах. «Хто ты для мяне?», «Сірата», «Сельмаг», «Жонка старшыні» і інш. — апавядання, прысвечаныя жыццю нашай школы, выхаванню і станаўленню характару падрастаючага пакалення. Гэта — апавядання пра шчасце быць сумленным, бескарыслівым, высякародным, пра шчасце служыць людзям.

МІКОЛА ХВЕДАРОВІЧ. «Пасля навальніцы». У аднатомнік старэйшага паэта Беларусі ўвайшлі ўсе найбольш вядомыя творы, напісаныя ім на працягу многіх год творчай дзейнасці. Па сваёй тэматыцы яны вельмі разнастайныя.

Аднатомнік складаецца з наступных раздзелаў: «Песні маладосці», «Рытмы дзен», «Сябрам на ўспамін», «Дарогі... дарогі...» і «Жыццёвы неспакой». У кнізе чытач знайдзе і невялікія лірычныя замалёўкі і сюжэтныя вершы, у якіх мастак раскрывае багаты духоўны свет нашага сучасніка.

Мы як быццам разам з лірычным героем паэта праходзім суровымі дарогамі грамадзянскай вайны, адчуваем подых першых пяцігоддзяў; потым аўтар пераносіць нас у героіку сённяшніх дзён, на вялікія будовы рэспублікі, дзе гартуецца маладое пакаленне будаўнікоў камунізму.

УЛАДЗІМІР ФЕДАСЕЕНКА. «Дубовая града». 1941 год. Вайна парушыла мірнае жыццё палескай вёскі. Моладзь яе арганізавалася ў партызанскі атрад. Адна з пачынальных не дадала спакою акупантам — узрывалі варожыя эшалоны, аўтамашыны, масты, раскідвалі лістоўкі. Сярод патрыётаў быў і аўтар рамана, у той час шаснаццацігадовы юнак.

Аб патрыятызме моладзі, яе подзвігах, першым каханні ў той цяжкі, трывожны час і расказваецца ў гэтым рамана.

ГЕОРГІЙ ПАПОУ. «Жмут сена». У кнізе Г. Папова «Жмут сена» сабрана лепшае з таго, што напісана аўтарам за апошнія гады.

Вельмі кранае гісторыя Галабокага, старога лася, якому людзі далі жмут сена, калі ён меў у ім вялікую патрэбу, і тым самым зрабілі яго больш даверлівым. Многа кніг напісана пра скарбы і пра іх шукальнікаў. У апавесці «Завіхрэне лёсу» аўтар апісвае іншы выпадак. Бухгалтар калгаса Сямён Іванавіч згубіў мяшок з грашыма, калі вяртаўся з горада. Як далей разгортваліся падзеі — крыху смешныя, крыху драматычныя, — чытач даведаецца з апавесці.

У кнігу таксама ўвайшлі апавядання пра дзяцей і цыкл нарысаў «Чырвоныя берагі» — пра людзей, з якімі аўтару давялося стрэцца на дарогах нашай рэспублікі.

А. КУЛІШ

ПАСЛЯ ГРОЗНАЙ ХВАРОБЫ

УРАЧ РАІЦЬ

Дзіця выпісалі з бальніцы: хвароба адступіла, яна больш не пагражае жыццю. Аднак, дзіця яшчэ не зусім паправілася. Хвароба Боткіна, якую яно перанесла, — інфекцыйная, гэта свайго роду вайна арганізма з небяспечным вірусам. І хоць вірус пераможан, але трэба аднавіць мноства разбураных клетчак печані і іншых органаў. Сілы падарваны, спатрэбіцца нямала часу, каб усе прыйшло ў норму.

Перыяд аднаўлення працяглы і неспакойны. Першыя паўгода бывае, што баліць печань, расстройваецца страваванне, парушаюцца функцыі сардэчна-сасудзістай сістэмы.

Печань — галоўная лабараторыя арганізма. Раслінныя і жывёльныя бялкі ежы ператвараюцца ў ёй у бялок чалавечы, прычым асаблівы, характэрны толькі для пэўнага арганізма. Апрача таго, у печані разбураюцца ўсе бялковыя таксіны і ядавітыя рэчывы, выпрацоўваюцца ахоўныя целы супраць мікробаў і вадкая частка крыві — плазма. Ад нараджэння да смерці печань, як і сэрца, працуе нястомна. У дзяцей дзейнасць печані самая напружаная, бо трэба не толькі падтрымліваць працэсы жыццядзейнасці, але і нарыхтаваць шмат «будуўнічых матэрыялаў» для росту.

Хворы орган трэба асабліва берагчы. Увесь працэс харчавання, рэжым руху і адпачынку неабходна прыстасаваць да магчымасцей дзіцяці. Яно ўвесь час павінна быць пад назіраннем участкавага ўрача. Кожны месяц паказвайце дзіця ўрачу!

На што ж трэба звярнуць галоўную ўвагу? На дыету. Харчаванне павінна быць дастатковае па колькасці, але асерагайцеся нясвежых прадуктаў. Нельга даваць кансервы: там могуць быць шкодныя для хворай печані хімічныя рэчывы. Зусім выключыце моцныя мясныя і рыбныя бульёны, смажанае мяса, вэнджаныя прадукты, а таксама прыправы: цыбулю, часнок, перац, гарчыцу, хрэн і лаўровы ліст.

Асаблівае месца ў дыете займае тварог. Ён каштоўны не толькі лёгка засваяльнымі бялкамі, але і асаблівым рэчывам — ліпакаінам, які рэгулюе функцыі печані. Аднак, тварог хутка прыймаецца. Што зрабіць, каб дзіця ела яго штодзённа, як патрабуе ўрач? Тут многае залежыць ад маці, ад яе кулінарных здольнасцей. Напамнім, што існуе больш паўсотні тварожных страў: розныя запяканкі, пудзінгі, мусы, кандытарскія вырабы, у кожнай з іх тварогу надаецца новы, нязвыклы смак, колер, форма. Любая кніга аб смачнай і здаровай ежы паможа вам увядзіць тварог у дыету штодзённа і без прымусу.

Але тварог не адзінае ліпатропае рэчыва. Не забывайце на бялок траскі і судакі, сыр, асабліва клінковы або дыетычны, дзіцячы сыркі. Карысна даваць дзіцяці няжыстае мяса: ялавічыну, цяляціну, трусаціну. Свініну, бараніну, тлустую птушку трэба як мага абмяжоўваць. Празмерная нагрузка для хворай печані свінное сала і лой. Хочацца адзначыць вялікую карысць алею (кукурузнага, сланечнікавага). Тут ёсць асаблівыя рэчывы (ненасычаныя тлустыя кіслоты), якія палягчаюць дзейнасць печані, умацоўваюць сасудзістую сістэму, павышаюць працаздольнасць, спрыяюць засваенню вітамінаў групы В, якіх так не хапае ў перыяд выздараўлення. Трэба толькі памятаць, што карысныя ўласцівасці алею зніжаюцца, калі яго доўга нагрываць (смажыць на ім).

Асноўная частка тлушчу ў харчаванні будзе, такім чынам, складацца з тлушчаў малака (вяршкоў, сметанковага масла, смятаны і алею). Карысны дзеям арэхі (гэта крыніца алею) і рыбін тлушч.

Замест моцных мясных бульёнаў лепш гатаваць гароднінныя, малочныя крупяныя супы. Мясныя і рыбныя супы (толькі не вельмі наварыстыя) можна для разнастайнасці зварыць адзін-два разы на тыдзень. Гэта ж датычыць і грыбного адвару. Каўбасныя вырабы практычна выключаюцца, толькі раз на тыдзень можна даць 50 грамаў вываранай доктарскай каўбасы або ялавічнюю сасіску, разрэзаную ўдоўж. Яйкі дапускаюцца ў выглядзе амлетаў або яечні, але не больш аднаго яйка ў дзень.

Асабліва ўвага — вугляводам! Мучністыя, крухмалістыя прадукты папаўняюць запасы глікагену. Няхай у харчаван-

ні дзіцяці заўсёды будуць цукар, мёд, салодкія фрукты. І, вядома, гародніна. Чым больш яе на стане, тым лепей. Салаты, вінегрэты, катлеты з гародніны, запяканкі... Гэтыя стравы часта памагаюць вам змагацца з капрызамі дзіцяці.

Карысна піць мінеральныя воды — баржом, есентукі, а яшчэ лепш — разбаўленыя папалам з вадой фруктовыя сокі. Яны прыносяць у арганізм так неабходныя вітаміны.

Ёсць лепей невялікімі порцыямі, часта. Дыета, як бачыце, не такая жорсткая. Захоўваць яе трэба абавязкова, інакш магчымы паўтарэнні хваробы і грозныя ўскладненні.

Г. КАЛЮЖЫН,
кандыдат медыцынскіх навук.

СКЛЕРОЗ

Што такое склероз каранарных сасудаў? — пытае чытачка Л. В. Паддубец з Дубровенскага раёна.

Самы характэрны сімptom склерозу каранарных сасудаў (сасудаў сэрца) — гэта боль у вобласці сэрца прыступпадобнага характару. Калі прыступ болю ў вобласці сэрца заспеў чалавек у час работы або ў дарозе, трэба адразу ж спыніць работу або спыніцца ў час хадзі, і боль пройдзе праз 2—3 мінуты.

Калі боль не спыняецца, трэба пакласці пад язык таблетку валідолу або нітрагліцэрыну. Валідол або нітрагліцэрын можна прымаць некалькі разоў у дзень.

У час прыступу болю ў вобласці сэрца памагае і хатні сродак — гарчычнікі на вобласць сэрца або грудзіны. Калі ж боль не спыніцца і тады, неабходна выклікаць урача хуткай дапамогі, бо зацяжны боль у вобласці сэрца можа выклікаць інфаркт сардэчнай мышцы.

Хвораму з прыступамі сардэчнага болю неабходна быць

пад назіраннем урача, захоўваць правільны рэжым працы і адпачынку і не хвалявацца з-за ўсякай дробязі. Спаць трэба не менш 8 гадзін, з іх па магчымасці 1—1,5 гадзіны днём.

У выхадны дзень трэба адпачываць поўнасю — можна рабіць кароткія прагулкі пеша, умерана займацца рыбнай лоўляй. Раіцца захоўваць умеранасць і ў ежы. Людзям, якія хварэюць на запоры, неабходна іх ліквідаваць. Ужываць у ежу сыракавашу, чарнасліў, гародніну, фрукты, а таксама прымаць слабительныя сродкі — пурген, корань рэвеню, жосцер, рабіць ачышчальныя клізмы. Вельмі шкодна ўжыванне алкаголю і курэнне. Палавыя зносіны трэба абмежаваць. Купанне ў халоднай вадзе катэгарычна забараняецца. Шкодны таксама і працяглае прабыванне на сонцы. Трэба абмежаваць нахільнасці цяжару да 5 кілаграмаў. Перад фізічным напружаннем або падыманнем на вышыню рэкамендуецца прыняць таблетку валідолу або нітрагліцэрыну.

Урач А. ЮФЕ

Гэтую дзяўчыну завуць Тамарай. Працуе яна на Гродзенскай швейнай фабрыцы краўчыхай. А ў вольны час займаецца спортам. Любімы від — лёгка атлетыка.

На спартакіядзе прафсаюзаў, якая сёлета адбылася, Тамара выканала нарматывы спартсмена-разрадніка.

Фота Я. Коўганова.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ • КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

Як даглядаць «сінтэтыку»

ПЛАШЧЫ З КАПРОНАВАЙ ТКАНІНЫ З ПЛЁНАЧНЫМ ПАКРЫЦЦЁМ ТЫПУ «БАЛОННА». Каб пачысціць такі плашч, не патрэбны складаныя саставы. Ён добра мыецца ў звычайнай вадзе з парашком «Новость». Тэмпература вады павінна быць не вышэй 40 градусаў. Моцна забруджаныя месцы — каўнер, ніз рукавоў — патрыце губкай. Памыты плашч старанна прапалашчыце, спачатку ў цёплай, потым у халоднай вадзе і, не выціскаючы, павесіце на плечкі, воддаль ад крыніцы цяпла. Не трэба сушыць яго на сонцы, а таксама прасваць.

Захоўваюць плашч у цёмным месцы, далей ад нафталіну.

АДЗЕННЕ З ДУБЛІРАВАННЫХ МАТЭРЫЯЛАЎ. У іх капрон спалучаецца з шэрсцю, футрам або з паралоном. Шыюць з такіх тканін звычайна паліто і курткі.

Забруджаныя месцы чысцяць шоткай або мяккай губкай, змочанай у цёплым растворе парашку «Новость». Шчотачныя сродкі (соду, парашок «Фосфор») ужываць не раім.

Пральны раствор з паверхні тканіны здымаюць губкай, намочанай у цёплай вадзе. Каб не паявіліся плямы, у вадзе трэба падліць воцат—чайную лыжку на літр вады.

Захоўваюць рэчы з дубліраваных тканін з тымі ж перацэбрамі, што і плашч «Балонна».

ПАЛІТО І КУРТКІ СА ШТУЧНАЙ СКУРЫ. Пры нізкай тэмпературы насіць іх не раім. Пры мінус трох градусах штучная скура робіцца жорсткай.

Зняць пляму з курткі або паліто можна тампонам, змочаным у цёплай мыльнай вадзе. Спінт, бензін, ацэтон ужываць нельга.

Захоўваюцца яны таксама, як было сказана вышэй.

АДЗЕННЕ СА ШТУЧНАГА ФУТРА (СМУШКА, КАРАКУЛЬ). Яму не страшны мароз да 50 градусаў, мокры снег, дождж. Не забудзьце толькі, вярнуўшыся ў памяшканне, страсянуць з паліто вільгаць і не вешайце яго побач з крыніцамі цяпла.

Забруджанае паліто лепш за ўсё аддаць у хімчыстку. Асобныя месцы можна пачысціць і дома шоткай, змочанай у растворе «Новость», змыўшы затым раствор чыстай вадой. Моцна церці ворс не раім. Не чысціце бензінам, газай і іншымі хімічнымі растваральнікамі!

РЭЧЫ З БАВАЎНЯНЫХ І ВІСКОЗНЫХ ТКАНІН З ПРЫМЕШКАЙ КАПРОНУ, ЛАЎСАНА І НІТРОНУ. Памыўшы, прапалашчыце іх у дзвюх водах (спачатку ў цёплай, затым у халоднай) і, не выкручваючы, павесіце на плечкі. Кіпяціце, моцна церці і выкручваюць гэтыя рэчы нельга. Сушаць іх пры пакаёвай тэмпературы.

Прасваць такія рэчы трэба не вельмі гарачым прасам. Калі ён без тэрмарэгулятара, то абавязкова паспрабуйце спачатку яго на шматку тканіны, з якой пашыта рэч. Калі прас не прыліпае да яе—можна прасваць. Калі прас з тэрмарэгулятарам, то справа абстаіць прасцей: пастаўце тэрмарэгулятор на дзяленне «віскоза». Не запрасоўвайце маршчыны і складкі, іх потым цяжка расправіць.

АДЗЕННЕ З ШАРСЦЯНЫХ ТКАНІН З ПРЫМЕШКАЙ ЛАЎСАНА АБО НІТРОНУ. З іх звычайна шыюць паліто, касцюмы, сукенкі. Такія рэчы таксама можна мыць, толькі ў паліто і касцюмаў трэба адпараць падкладку і прыклад.

У цёплай вадзе раствараецца парашок «Новость». Рэч выціскайце, не выкручваючы, затым загарніце ў ручнік.

Тэрмарэгулятор на прасе павінен быць пастаўлены на дзяленне «віскоза». Не забудзьцеся падкладзіць пад прас вільготную бавоўняную або лянную тканіну.

РЭЧЫ З АЦЭТАТНАГА ШОУКУ. Дзіцячае мыла, мыльная стружка, парашок «Новость»—вось сродкі для мыцця такіх рэчаў. Не трыце і не выкручвайце іх. Пасля мыцця і паласання не выціскайце, а дайце сцячы вадзе, пасля чаго загарніце ў ручнік. Сода, каустык, нашатырны спірт могуць сапсавать рэч.

Прасваць трэба праз бавоўняную або лянную тканіну з левага боку. Прас не павінен быць вельмі гарачы. Тэрмарэгулятор стаўце на дзяленне «віскоза», што адпавядае 140°, або паспрабуйце прас на шматку, можна на нітках шоуку. Памятайце, што пры больш высокай тэмпературы тканіна плавіцца.

Перхаць можа быць прыкметай трыхафіты (стрыгучага лішая), псарыязу, чырвонай валчанкі, себарэйнай экзэмы і іншых захворванняў скуры. Тады паражэнне валасістай часткі галавы звычайна бывае частковае або, як нажучу ўрачы, ачаговае. У ачагу чырванее і апухае скура, валасы робяцца сухія і ломкія.

Калі перхаць не з'яўляецца прыкметай гэтых захворванняў, шалешэнне распаўсюджаецца на ўсю галаву. Дробныя рыхлыя сухія лусачкі пакрываюць незапаленую скуру і валасы, больш за ўсё на скронях і чэмі. Часам перхаць суправаджаецца свербам.

Для лячэння ад перхаці можна карыстацца гатовымі сродкамі—яны прадаюцца ў парфумных магазінах і аптэках. Лячэбныя працэдурны лёгка рабіць дома.

Пазбавіцца ад перхаці памагае спецыяльнае лячэбнае мыла—сульсенавае або «Гаянэ», карысна і вадкае «Дегтарное мыло», але ім не раіцца мыць галаву людзям з сухой скурай.

Істотны недахоп лячэбнага мыла—рэзкае сухасць скуры, якая нярэдка ўзнікае пасля мыцця. Валасы тады трэба спалоскваць слабым раствором сталовага воцату (сталовая лыжка на 4—5 літраў вады) або змазваць невялікай колькасцю крэму «Фіксатор».

Калі скура вельмі сухая, замест лячэбнага мыла раіцца ўжываць крэм «Особый», у якім ёсць сера і вітамін F. Крэм уціраецца ў валасістую частку галавы за 1—2 дні да мыцця. Мыць галаву, калі скура сухая, трэба адзін раз у 7—10 дзён. Калі тлустая—не часцей двух разоў у тыдзень.

Апрача таго, раіцца рэгулярна—2—3 разы ў тыдзень—уціраць у валасістую частку скуры галавы вадкасць «Резоль»—для сухой скуры, «Біокрин», «Гербосольфан», «Кармазин», калі скура нармальная або тлустая. Уціранні ў выглядзе лёгкага масажу лепей за ўсё рабіць ватным тампонам, змочаным у вадкасці. Такія працэдурны не толькі прадухіляюць паяўленне перхаці, але і ўмацоўваюць валасы.

Усе гэтыя лячэбныя і прафілактычныя меры трэба праводзіць рэгулярна, спачатку на працягу паўтара-двух месяцаў, а затым у выпадку неабходнасці (калі зноў з'явілася перхаць) два-тры тыдні.

Пастаянны гігіенічны догляд скуры—асноўны метад прадухілення перхаці. Апрача таго, карысны вітаміны ў дражэ, а таксама вітамін А (па пяць кропель 2—3 разы ў дзень).

Калі рэкамендаваныя меры барацьбы з перхацю не памагаюць, трэба абавязкова па-раіцца з урачом-дэрматалагам.

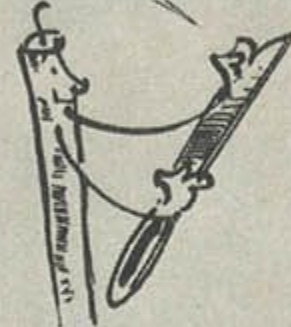
Кладзіцеся спаць заўсёды з чыстым тварам

Незалежна ад таго, якая ва-ша скура, ніколі не пакідайце яе забруджанай. Сродкі для мыцця падбірайце ў залежнасці ад скуры. Усё яшчэ ёсць жанчыны, якія лічаць, што твар заўсёды неабходна мыць з мылам, не ведаючы, што празмернае ўжыванне мыла—адна з прычын з'яўлення мар-

шчын. Асабліва шкодзіць мыла пры сухой, далікатнай і чулай скуры, якую неабходна чысціць спецыяльным туалетным ватруб'ем, малаком або вельмі мяккім мылам (для галення). Пры вельмі тлустай скуры твар можна мыць мы-лам кожны дзень.

Карысныя парады

Вельмі цяжка зрабіць пятлю для гузіка на матэрыяле, які лёгка асыпаецца. Нагрэйце нож, натрыце яго воскам і пратніце месца, дзе павінна быць пятля. Воск звяжа канцы нітак і палегчыць абмётванне пятлі.

Прышываючы гузік да дзіцячага адзення, падкладайце з левага боку квадрацік тканіны і прышывайце яго разам з гузі-кам. Гузік ніколі не будзе вырваны «з мясам».

Калі вы прышываеце гузік да футравага паліто, то пакладзіце паміж гузікам і паліто тонкую паперу. Калі прышыеце гузік, выньце паперу. Гэта робіцца для таго, каб не прышыць вар-сінкі футра да паліто.

Калі вам трэба распараць панашаную рэч, рабіце гэта старым лязом для галення, устаўішы яго ў разрэз бутэльнага корка.

КУЛІНАРЫЯ

ПЕЧАЊ, ФАРШЫРАВАНАЯ ПА-ГОМЕЛЬСКУ

Печань (лепш ялавічную) нарэжце на кавалкі прадаўгаватай формы. Па ўсёй даўжыні кожнага кавалка выражце прамавугольную палоску.

Адрэжце скрылёк сала таўшчынёй 0,5 см, а даўжынёй — як кавалак печані. Па ўсёй паверхні сала пакладзіце пасераваную рэпчатую цыбулю, на яго — прамавугольную палоску печані, усё гэта пакладзіце на падрыхтаваную печань і скруціце яе рулетам (можна перавязаць ніткай). Пасыпце соллю, перцам, запаніруйце ў пшанічнай муцэ і падсмажце на алеі. У духоўцы давядзіце да гатоўнасці. Астудзіце, нарэжце пад вострым вуглом. Гэта добрая халодная закуска.

На 500 г печані — 120 г сала, дзве цыбуліны, 2 ст. лыжкі алею, 1 ст. лыжка мукі, спецыі.

КАПУСТА ТУШАНАЯ

Зачышчаны качан капусты разрэзаць на 2—4 часткі, выразаць качарыжку і дробна нашаткаваць. Пакласці нашаткаваную капусту ў пасуду, дадаць прыкладна 200—250 г вады або булёну, тамат-пюрэ або свежыя памідоры, перац гарошак, воцат, нарэзаныя рэпчатую цыбулю, моркву, свіное сала або іншы тлушч, закрыць пасуду на-

крыўкай і тушыць на лёгкім агні 60—80 мінут, час ад часу памешваючы, да гатоўнасці. Затым у капусту дадаць соль, цукар, лаўровы ліст, падсмажаную муку, усё старанна перамяшаць і пракіпяціць.

Пры падачы тушаную капусту паліць сметанковым маслам і пасыпаць дробна нарэзаным зяленівам пятрушкі або кропу.

На 1 кг капусты: 120 г свінога сала або 5—6 ст. лыжак таплёнага тлушчу, 100 г рэпчатай цыбулі, 50 г морквы, 25 г пятрушкі, 4 ст. лыжкі тамат-пюрэ, 2 чайныя лыжкі мукі, 1 ст. лыжку цукру, 1 ст. лыжку воцату, 1 ст. лыжку сметанковага масла.

ЗАПЯКАНКА З ЯБЛЫКАЎ

Абабраныя і нарэзаныя на лустачкі яблыкі пакласці роўным тонкім слоём на скарараду, змазаную сметанковым маслам, паліць цукровым сіропам, затым пакласці яшчэ слой

лустачак яблыкаў, паліць сметанковым маслам і цукровым сіропам і запячы ў духоўцы або печы. Падаецца ў цёплым выглядзе.

На 600 г яблыкаў: 60 г сметанковага масла і па 2 ст. лыжкі цукровага сіропу.

МАКАРОНЫ З ЯБЛЫКАМІ

Дробна наламаныя макароны адварыце ў падсоленай вадзе і адкіньце на друшляк. На дно змазанай маслам каструлі насыпце молатыя сухары. На сухары пакладзіце макароны і пакрыйце іх слоём яблычнага пюрэ. Зверху пакладзіце некалькі кавалачкаў масла. Запачыце «бабку» ў духоўцы.

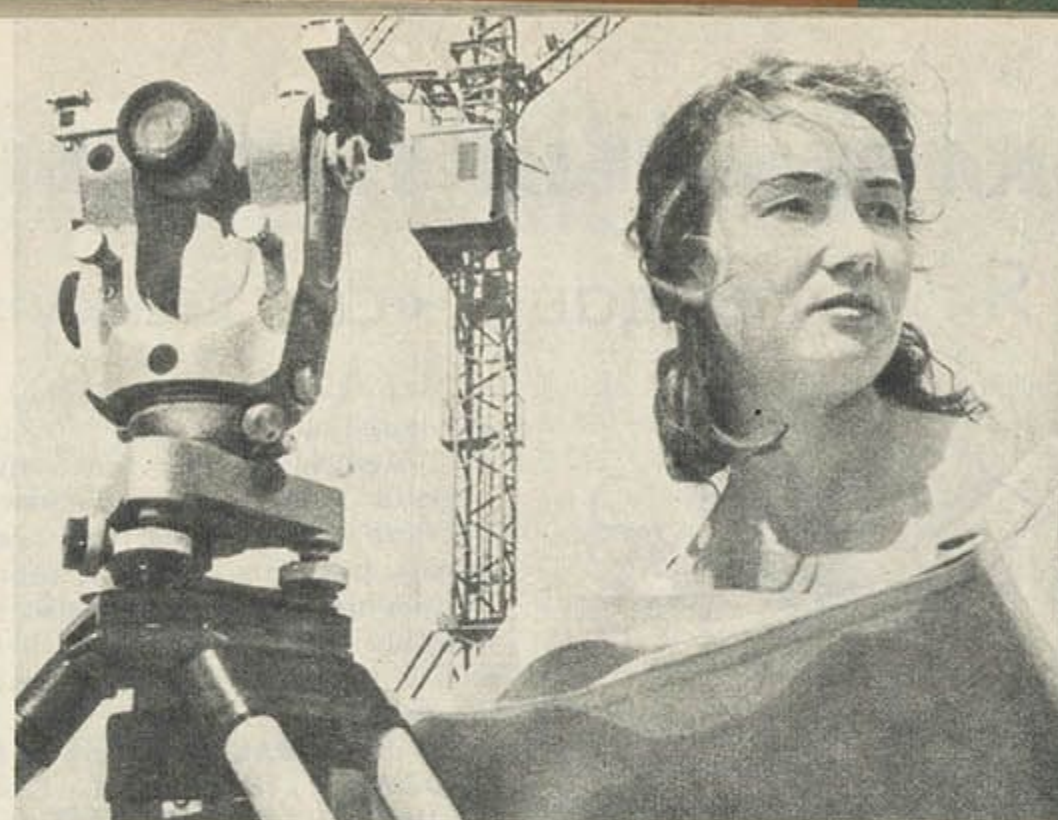
Яблычнае пюрэ гатуецца з печаных яблыкаў, працёртых праз сіта. У атрыманае пюрэ трэба дадаць цукар і пракіпяціць.

ТОРТ З ЗАВАРНОГА КРЭМУ

Вазьміце 2 пачкі заварнога крэму, 2 яйкі, $\frac{3}{4}$ шклянкі малака, 3 сталовыя лыжкі мукі, дробачку соды і крыху воцату. Адзін пачак трэба расцерці (можна на тарцы), дадаць 1 жаўток, $\frac{3}{4}$ шклянкі малака, 3 сталовыя лыжкі мукі, соду, воцат. Добра перамяшаць і спячы праснак. У другі пачак крэму, апрача ўказаных прадуктаў, дадаць 1 чайную лыжку какавы і таксама спячы.

Гатовыя праснакі разрэжце ўдоўж і перакладзіце цёмны са светлым, змазаўшы кожны крэмам. Крэм робіцца з $\frac{3}{4}$ шклянкі цукру ці цукровай пудры з 400 грамамі смятаны.

Зверху торт пакрываецца збітым крэмам з двух бялкоў і $\frac{1}{4}$ шклянкі цукру.

8 гадоў назад Раіса Фёдарова скончыла Рыжскі будаўнічы тэхнікум і прыехала ў Брэст. Яна будавала жылыя дамы, кінатэатр, дзіцячыя сады. Зараз Раіса — прараб БУ-116. Яна працуе на будаўніцтве 90-кватэрнага жылога дома з буйнапанельных блокаў.

Фота В. Германа.

ПІРОГ „ТАПЕЛЕЦ“

Яйкі расцерці з цукрам, пакуль не пабялеюць. Калі крышталікі сатруцца, дадаць дрожджы (расцёртыя з лыжачкай цукру), муку, малако і растоплены маргарын. Замясіць цеста, надаць яму акруглую форму і пакласці ў пасуду з вадой хатняй тэмпературы. Спачатку цеста апускаецца на дно. Праз 3—5 гадзін, калі цеста ўсплые наверх, дастаць яго, выціснуць ваду, дадаць яшчэ $\frac{1}{2}$ шклянкі мукі і вымесіць. Затым падзяліць цеста на тры часткі, раскачаць тры аднолькавыя праснакі, пакласці кожны асобна на бляху і даць падняцца, потым выпякаць.

АБ ТЫМ, АБ СІМ...

Масла не страціць свайго смаку, калі загарнуць яго ў марлю, змочаную воцатам і адціснуць. Перш чым накрыць пасудзіну, у якой ляжыць масла, пакладзіце ў яе два кавалачкі цукру.

Пратрыце патэльнію чаем, і пах рыбы і цыбулі знікне.

Укільце ў ваду, у якой варыце плады, два кавалачкі цукру, і вы значна палепшыце смак стравы.

Падсаладзіўшы воцат, вы ім замяніце белае віно ў соусе.

Хрэн лягчэй будзе надраць на тарцы, калі пакінуць яго нанач у халоднай вадзе.

Макароны будуць асабліва смачныя, калі ў кіпецень падліць крышку свежага малака ці мясновага булёну.

Бялок лепей будзе ўзбівацца, калі вы капнеце туды некалькі кропель халоднай вады.

Тлушч, на якім вы ўжо што-небудзь смажылі, не выкідай-

Калі праснакі астынуць, намазаць іх джэмам або мармеладам, пакласці адзін на адзін і зверху пасыпаць цукровай пудрай.

Гэты пірог можна таксама выпякаць, як звычайны кекс або булку.

100 г дрожджаў, 225 г цукру, 5 ст. лыжак малака, 300 г маргарыну, 3 яйкі, 400—500 г мукі, 0,5 кг джэму.

СОК З МОРКВЫ

Адрэзаўшы бацвінне, памыйце моркву, ачысціце і зноў памыйце ў халоднай вадзе, надыраўце на тарцы. Праз марлю або сіта выцісніце сок у шклянку: можна дадаць цукру.

це. Сагрэйце яго разам з абабранай бульбінай, і яго зноў можна будзе ўжываць.

Каб надрэзаная цыбуліна не засохла, пакладзіце яе зрэзаным бокам уніз на сподачак з соллю.

Ніколі не трэба брацца адначасова за каструлю, якая стаіць на электраплітцы, і за кран водаправода.

Морква лепш захоўваецца, калі перад укладкай на зіму апырскаць яе водным настоем сухога шалупіння рэпчатай цыбулі.

Г У М А Р

Каб не спасылаца на забыўчывасць.
Малюнак Г. і В. Караваевых.

— Анечка? Танечка? Манечка?
— Не! Цешча твая і цесць.
Малюнак В. Ваяводзіна.

Ветурач: — Каценька, я ўзяў работу на дом.
Малюнак В. Ваяводзіна.

МІНСКІ ДОМ МАДЭЛЕЙ ПРАПААНУЕ

[гл. 4 старонку вокладкі]

Маладзёжны дарожны касцюм з шарсцяной тканіны глыбокага сіняга колеру. Спадніца закладзена ў складку. Жакет прамога крою з высокай аднабортнай засцежкай.

Аўтар В. Ярашчук.

Прыгожы ансамбль.

Паліто з белай шарсцяной тканіны прамога крою на шаўковай падкладцы. Каўнер і нізкі рукава аздоблены чорнай тканінай. Сукенка паўпрылягаючая ў таліі з вузкай спадніцай. Аздоблена аплікацыяй.

Аўтар А. Бялецкая.

Паліто з недарагой тканіны светлага колеру. Прамога крою, свабоднае. Каўнер, борт, ніз і накладныя кішэні аздоблены кантрастнымі — чорнай і чырвонай — палоскамі.

Аўтар В. Ярашчук.

Спартыўны маладзёжны камплект.

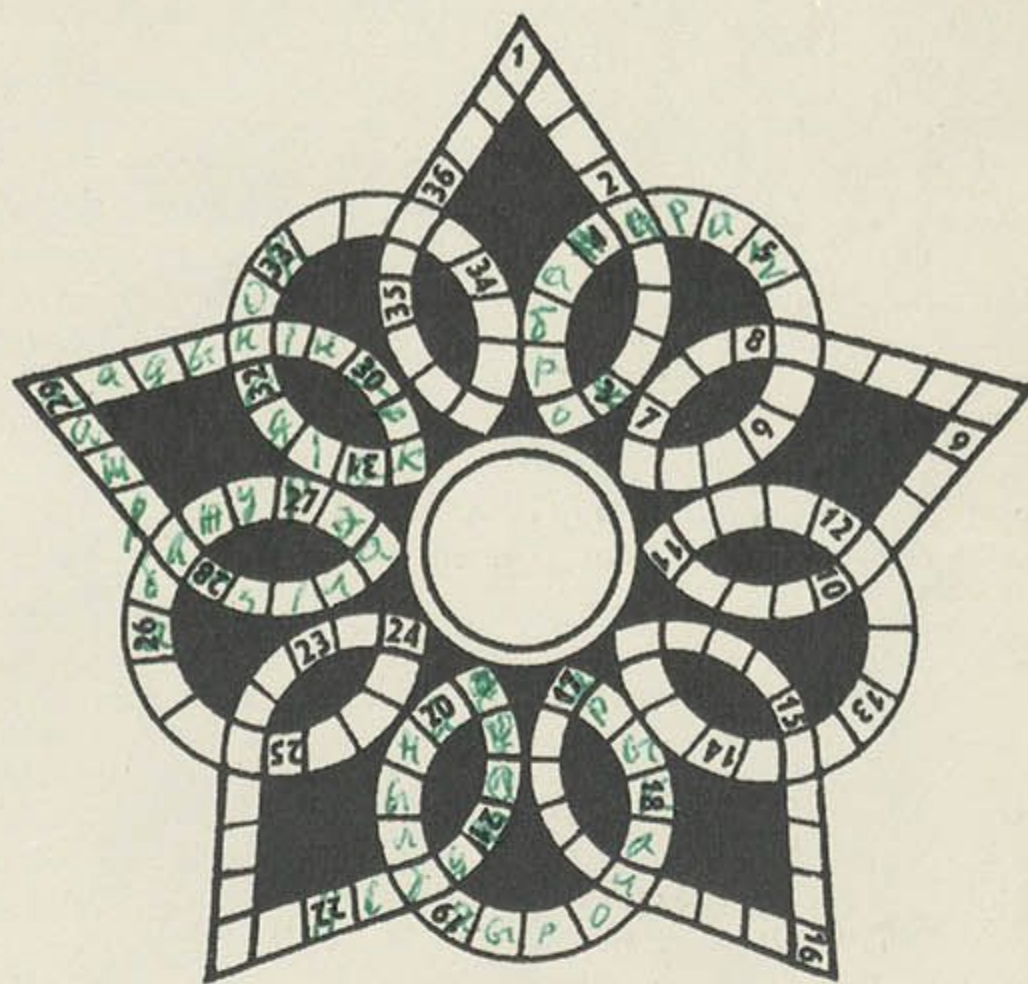
Куртка з набіванага рэпсу на штучным футры з уцепленым капюшонам. Штаны з блакітнай шарсцяной тканіны.

Аўтар В. Ярашчук.

Маладзёжная сукенка-касцюм з джэмперам з шарсцянога трыкатажнага палатна. Спадніца вузкая, прамая. На каўняры аздоба.

Аўтар І. Бальшакова.

ЧАЙНКРАСВОРД

1. Музычны інструмент. 2. Персанаж з трылогіі Я. Коласа «На ростанях». 3. Вядомы беларускі паэт-байкапісец. 4. Сімфанічная паэма Ул. Алоўнікава. 5. Беларускі народны танец. 6. Сельскагаспадарчая машына. 7. Гародніна. 8. Рускі кампазітар. 9. Прыток Обі. 10. Будаўнічы матэрыял. 11. Гатунак яблыкаў. 12. Раман Т. Драйзера. 13. Горад у РСФСР. 14. Знатная трактарыстка, арганізатар першай трактарнай жаночай брыгады ў краіне. 15. Французскі пісьменнік. 16. Аповяданне А. Васілевіч. 17. Арашальны канал. 18. Адзінка вымярэння колькасці цяпла. 19. Фруктовае дрэва. 20. Амерыканская драпежная жывёліна з сямейства кашачых. 21. Каштоўны камень. 22. Персанаж з рамана К. Чорнага «Трэцяе пакаленне». 23. Верш Я. Купалы. 24. Хімічны элемент. 25. Драпежны пушны звярок з сямейства куніц. 26. Каўпак для лямпы. 27. Літаратурны напрамак. 28. Воінскае званне. 29. Вядомая савецкая гімнастка. 30. Архітэктурнае збудаванне. 31. Опера Дж. Вердзі. 32. Станоўчы элентрод. 33. Горад у Гомельскай вобласці. 34. Аўтар оперы «Дзенабрысты». 35. Поўнач, паўночны напрамак. 36. Чэхаславацкі пісьменнік.

На першай старонцы вокладкі — малюнак Раісы Кудрэвіч.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА,
М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 03965, Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падп. да друку 30/IX-1965 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара—6-17-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці—6-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі і культуры—6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда». Мінск. Цана 18 кап.
Дадатак—выкрайка. Тыраж 183312 экз. Зак. 569.

АДКАЗЫ НА КРЫПТАГРАМУ, ЗМЕШЧАНУЮ У № 8

1. Палонскі. 2. Захараў. 3. «Чапаеў». 4. Цытра. 5. Джаз. 6. Альт. «...натхненне нараджаецца толькі з працы і ў час працы».

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
Імя У. І. Леніна

74995

ВІПІСВАЙЦЕ І ЧЫТАЙЦЕ
ЧАСОПІС РАБОТНІЦА
І СЯЛЯНКА

